

LIBER QUINTUS.

I.

R DE IUDICIIS ET UBI QUISQUE AGERE UEL CONUENIRI
DEBEAT Rq.
E

- 1 **U**LPIANUS libro secundo ad edictum. Si se subiciant aliqui iurisdictioni et [B. 7, 5, 2] E consentiant: inter consentientes cuiusvis iudicis, qui tribunali praestet uel aliam iurisdictionem e habet, est iurisdictio.
- 2 IDEM libro tertio ad edictum. Consensisse autem uidetur, qui sciant se non [B. 7, 5, 2] E esse subiectos iurisdictioni eius et in eum consentiant. ceterum si putent eius iurisdictionem esse, non erit eius iurisdictio: error enim litigatorum, ut Iulianus quoque libro primo di gestorum scribit, non habet consensum. aut si putauerunt alium esse praetorem pro alio, aequo error non dedit iurisdictionem. aut si, cum restitisset quiuis ex litigatoribus, uiribus 1 praeturae compulsus est, nulla iurisdictio est. Conuenire autem utrum inter priuatos sufficit an uero etiam ipsius praetoris consensus necessarius est? lex Iulia iudiciorum ait 'quo minus inter priuatos conueniat': sufficit ergo priuatorum consensus. proinde si priuati consentiant, praetor autem ignoret consentire et putet suam iurisdictionem, an legi satisfactum 2 sit, uidendum est: et puto posse defendi eius esse iurisdictionem. Si et iudex ad tempus datus et omnes litigatores consentiant: nisi specialiter principali iussione prorogatio fuerit 3 inhibita, possunt tempora, intra quae iussus est item dirimere, prorogari. Legatis in eo quod ante legationem contraxerunt, item his qui testimonii causa euocati sunt uel si qui 20 iudicandi causa arcessiti sunt uel in prouinciam destinati, reuocandi domum suam ius datur. eo quoque qui¹ ipse prouocauit non imponitur necessitas intra tempora prouocationis exercendae Romae uel alio loco ubi prouocatio exercetur aliis pulsantibus respondere: nam Celsus huic domus reuocationem dandam ait, quoniam ob aliam causam uenerit: haec Celsi sententia et rationabilis est. nam et diuus Pius Plotio Celsiano rescripsit eum, qui 25 tutelae reddenda causa Romam erat a se euocatus, alterius tutelae causa, cuius causa non erat euocatus, non debere compelli iudicium suspicere. idem Claudio Flauiano rescripsit minorem uiginti quinque annis, qui desiderarant in integrum restitui aduersus Asinianum, 4 qui alterius negotii causa uenerat, non esse Romae audiendum. Omnes autem isti domum reuocant, si non ibi contraxerunt, ubi conueniuntur. ceterum si contraxerunt ibi, reuocandi 30 ius non habent: exceptis legatis, qui licet ibi contraxerunt, dummodo ante legationem F[P(VLU)]

¹ eo quod quis?

3 de iudiciis et om. P^aL^a, rubricam totam (propter praecedentem inscriptionem libri: incip quintus de iudiciis lib i) om. V 7 habeat PVL 8 non se esse PV, non esse se U 10 enim om. P^aV 13 praetorum P sufficiat PVLU 16 ignoraret P | putat Fⁱ | satisfactum] satisfactum Fⁱ, satisfactum eis suis factus P^aV 17 iuris esse dicti PVL 19 eo] ec F 20 testimonii causa uocati PU, causa testimonii uocati V, testimonium cause uocati L | si qui PU, si quid FL: oi διὰ τὸ μαρτυρῆσαι ἢ δικάσασθαι μετακληθέντες B

21 accersiti PVLU | in om. P^a | prouincia PVLU 22 eo] FP, ei P^aVLU 24 huic etiam domus reuocationem] licentiam domum (domus L) reuocationis PVL, huic etiam li centiam domum reuocationis U 25 celsi om. PV 26 romam erat a se] romae memorata esset P, romae moratus esset V, romae abesset L, romae esset U 27 fauiano P, fauianq V 28 desiderat libri 29 domos PL, domi V 30 contraxerint PVU | con traxerint PV 31 contraxerint PVLU

contraxerunt, non compelluntur se Romae defendere, quamdiu legationis causa hic demorantur. quod et Julianus scribit et diuus Pius rescripts. plane si perfecta legatione subsistant, conueniendos eos diuus Pius rescripts. Item si extra prouinciam suam contraxerunt, licet non in Italia, quaestionis est, an Romae conueniri possint. et Marcellus in eo solo priuilegio eos uti domum reuocandi, quod in ciuitate sua uel certe intra prouinciam contraxerunt: 5 quod est uerum. sed et¹ si agant, compelluntur se aduersus omnes defendere: non tamen si iniuriam suam persequantur uel furtum uel damnum quod nunc passi sunt: alioquin, ut et Julianus eleganter ait, aut impune contumeliis et dannis adficiuntur aut erit in potestate cuiusque pulsando eos subicere ipsos iurisdictioni, dum se vindicant. Sed si dubitetur, utrum in ea quis causa sit, ut domum reuocare possit, nec ne, ipse praetor debet causa 10 cognita statuere. quod si constiterit in ea eum esse causa, ut domum reuocet, debebit cauere in iudicio sisti, statuente praetore in quem diem promittat. sed utrum nuda cautione an satisdato, Marcellus dubitat: mihi uidetur sola promissione, quod et Mela scribit: alioquin compelletur iudicium accipere quam inuenire eos qui satis pro eo dent. In omnibus autem, in quibus protelatur admonitio, hoc procedere sine temporali damno creditorum 15 oportet. Hie datur multae dicendas ius, quibus publice iudicium est, et non aliis: nisi hoc specialiter eis permisum est.

IDE^M libro quarto ad edictum. Non uidetur frustrandae actionis causa latitare, [B. 7, 5, 3] E qui praesens suscipere iudicium non compellitur. 19

| GAIUS libro primo ad edictum prouinciale. Lis nulla nobis esse potest cum [B. 7, 5, 4] E f. 96' eo quem in potestate habemus, nisi ex castrensi peculio.

ULPIANUS libro quinto ad edictum. Si quis ex aliena iurisdictione ad praetorem uocetur, debet uenire, ut et Pomponius et Uindius scriperunt: praetoris est enim a estimare, an sua sit iurisdictio, uocati autem non contempnere auctoritatem praetoris: nam et legati ceterique qui reuocandi domum ius habent in ea sunt causa, ut in ius uocati ueniant priuilegia sua allegaturi. 25

IDE^M libro sexto ad edictum. Caecus iudicandi officio fungitur. [D. 3, 1, 1, 5. B. 7, 5, 6] E

IDE^M libro septimo ad edictum. Si quis, posteaquam in ius uocatus est, miles [B. 7, 5, 7] E uel alterius fori ease cooperit, in ea causa ius reuocandi forum non habebit quasi praeuentus. 29

GAIUS libro secundo ad edictum prouinciale. Si quis in legatione constituerit [B. 7, 5, 8] E quod ante legationem debuerit, non cogi eum ibi iudicium pati ubi constituerit.

ULPIANUS libro nono ad edictum. Insulae Italiae pars Italiae sunt et cuiusque [B. 7, 5, 9] E prouinciae.

IDE^M libro decimo ad edictum. Destitisse is uidetur non qui distulit, [D. 4, 4, 21. B. 7, 5, 10] E sed qui liti renuntianit in totum: desistere enim est de negotio abstinere, quod causa [D. 55] luminiandi animo instituerat. plane si quis cognita rei ueritate suum negotium deseruerit nolens in lite improba perseuerare, quam calumniae causa non instituerat, is destitisse non uidetur.

IDE^M libro duodecimo ad edictum. Si a me fuerit adrogatus qui mecum erat [B. 7, 5, 11] E item contestatus uel cum quo ego: solui iudicium Marcellus libro tertio digestorum scribit, quoniam nec ab initio inter nos potuit consistere. 40

F[P(VLU)]

¹ et del. (u. i.)

1 contraxerint PVU 2 et d. p. rescripts om. P^a 3 contraxerint PVLU 4 romae] nero F¹ 5 contraxerint PVLU 6 sed et si agant] ei δι αγρος ἐναρει B, unde cum Hal. et del. | adu. omn. se PVU 7 persequentur P^a 8 afficiantur P^a LU 9 dueitur F¹, dubitentur P^a 10 reuocari PVL | praeter F¹ | causa cognita statuere] causas cognitas trere P^a, causa cognita trere L^a, causa cognita tueri P^a L^a U^a, causa cognita intueri U^a 11 in ea] in eam F¹ P^a L^a | domus P^a 13 melas F¹ P^a L^a 14 inuenire] conuenire P^a 15 autem

om. P^a | creditoris P^a VLU, inc. P^a 16 ius] is P^a 18 ad edictum in iudicium quod actum non uidetur F² 22 ad edictum om. P^a 24 sua iurisdictione sit P^a, sua iurisdictio sit P^a 25 domus P^a 26 allegatori F¹ 29 aterius F | iure uocandi F, iura uocandi P: οὐ δύναται περὶ τῆς αὐτῆς δίκης ἐπικαλεῖσθαι τὸν ἀλιόν φόρον B 30 libro iii PV, libro iii U 31 non cogi] firmant B: οὐκ ἐνάρεται | ibi] ubi P^a 34 destitisse is uidetur F² 36 desierit P^a 37 in item improbam PVLU

- 12 PAULUS libro septimo decimo ad edictum. Cum praetor unum ex pluribus [B.7, 5, 12] E
1 iudicare uetat, ceteris id committere uidetur. Indicem dare possunt, quibus hoc lege uel
constitutione uel senatus consulto conceditur. lege, sicut proconsuli. is quoque cui mandata
est iurisdictio iudicem dare potest: ut sunt legati proconsulum. item hi quibus id more
2 concessum est propter uim imperii, sicut praefectus urbi ceterique Romae magistratus. Non 5
autem omnes iudices dari possunt ab his qui indicis dandi ius habent: quidam enim lege
impediuntur ne iudices sint, quidam natura, quidam moribus. natura, ut surdus mutus: et
perpetuo furiosus et impubes, quia iudicio carent. lege impeditur, qui senatu motus est.
moribus feminae et serui, non quia non habent iudicium, sed quia receptum est, ut ciui-
s libus officiis non fungantur. Qui possunt esse indices, nihil interest in potestate an sui 10
iuris sint.
- 13 GARUS libro septimo ad edictum prouinciale. In tribus istis iudiciis familias [B.7, 5, 13] E
erciscundae, communi diuidendo et finium regundorum quaeritur quis actor intelligatur,
quia par causa omnium uidetur. sed magis placuit eum uideri actorem qui ad iudicium
prouocasset. 15
- 14 UPLIANUS libro secundo disputationum. Sed cum ambo ad iudicium prouocant, [B.7, 5, 14] *S
sorte res discerni solet.
- 15 IDEM libro uicensimo primo ad edictum. Filius familias¹ iudex si litem suam [B.7, 5, 15] E
faciat, in tantam quantitatem tenetur, quae tunc in peculio fuit, cum sententiam dicebat.
- 1 Iudex tunc litem suam facere intellegitur, cum dolo malo in fraudem legis sententiam dixerit 20
(dolo malo autem uidetur hoc facere, si euidentur arguantur eius uel gratia uel inimicitia uel
etiam sordes), ut uera estimationem litis praestare cogatur.
- 16 IDEM libro quinto ad edictum. Iulianus autem in heredem iudicis, qui litem [B.7, 5, 16] E
suam fecit, putat actionem competere: quae sententia uera non est et a multis notata est. 24
- 17 IDEM libro uicensimo secundo ad edictum. Iulianus ait, si alter ex litigatoribus [B.7, 5, 17] E
iudicem solum heredem uel ex parte fecerit, alius iudex necessario sumendus est, quia
iniquum est aliquem suae rei iudicem fieri.
- 18 IDEM libro uicensimo tertio ad edictum. || Si longius spatium intercessurum [B.7, 5, 18] E f.
erit, quo minus iudex datus operam posait dare, mutari eum iubet praetor: hoc est si forte
occupatio aliqua iudicem non patiatur operam iudicio dare, incidente infirmitate uel neces- 28
saria profecitione uel rei suae familiaris periculo. Si filius familias ex aliqua noxa, ex qua
patri actio competit, uelit experiri, ita demum permittimus ei agere, si non sit qui patris
nomine agat. nam et Iuliano placet, si filius familias legationis uel studiorum gratia aberit
et uel furtum uel damnum iniuria² passus sit: posse eum utili iudicio agere, ne dum pater
exspectatur impunita sint maleficia, quia pater uenturus non est uel dum uenit, se subtrahit 35
is qui noxam commisit. unde ego semper probau, ut, si res non ex maleficio ueniat, sed
ex contractu, debeat filius agere utili iudicio, forte depositum repetens uel mandati agens
uel pecuniam quam creditit petens, si forte pater in prouincia sit, ipse autem forte Romae
uel studiorum causa uel alia iusta ex causa agat: ne, si ei non dederimus actionem, futu-

F [P(VLU)]

¹ firmant B, sed post filius familias uerba ubi contraxit uel similia male uidentur sublata esse
² uel iniuriam ins. (u. i.)

1 libro xiiii PVL, libro xiiii U 2 id om.
P^a | hoc] a PVLU 3 proconsul PVLU
4 legata P^a 5 urbis PVLU 7 quidam
moribus natura om. PVLU 9 praeceptum P^a
12 libro ui P^a, libro i U 13 diuidendum P^a |
anctor P^a 19 tunc] nunc P^a 20 legis
uel sent. P^a 21 arguantur P^a 22 cogit-
tur P^a 27 sui rei P^a 28 uicesimo se-
cundo P, xxii VU | longum P^a | intercessurus
P^aL 29 opera P^a 30 opera P^a 31 pe-
riculo] P^aL^a, proculo FP^a; ή KINΔΥΝΕΨΙ: nepi

ιδίοι πράγματος B 82 uelit experiri ita
demum permittimus) ius P^aV, inc. L | si non]
fP^aU, non FP^aV, inc. L' 33 legatione
PVLU 34 uel furtum] futurum P^a, furtum
P^a | uel damnum iniuria, ή γέρη ή zhmiān B:
uidetur excidisse uel iniuriam | utili] inutili P^a
35 dum] nondum P^a 36 non ex maleficio
ueniat sed ex contractu debeat] moneat P^aV,
monead L, οueas P^a, moueat U 38 pe-
tans P^a 39 stadiorum P^a | ne si] nisi V,
nisi P^a, nam si P^aU, nam ne si L'

rum sit, ut impune fraudem patiatur et egestate Romae laboreti uiaticulo suo non recepto, quod ad sumptum pater ei destinauerat. et finge senatorem esse filium familias qui patrem habet in prouincia, nonne augetur utilitas per dignitatem?

9 IDEM libro sexagensimo ad edictum. Heres absens ibi defendendus est, ubi B. 7, 5, 19 E defunctus debuit, et conueniendus, si ibi inueniatur, nulloque suo proprio priuilegio excusat. Si quis tutelam uel curam uel negotia uel argentariam uel quid aliud, unde obligatio oritur, certo loci administravit: etsi ibi domicilium non habuit, ibi se debebit defendere et, si non defendat neque ibi domicilium habeat, bona possideri patietur. Proinde et si merces uendidit certo loci uel dispositu uel comparauit: uidetur, nisi alio loci ut defenderet conuenit, ibidem se defendere¹. numquid dicimus² eum, qui a mercatore quid comparauit ad uena, uel ei uendidit quem scit inde confestim profecturum, non oportet ibi bona possideri³, sed domicilium sequi eius? at si quis ab eo qui tabernam uel officinam certo loci conductam habuit, in ea causa est ut illic conueniatur⁴: quod magis habet rationem. nam ubi sic uenit ut confestim discedat, quasi a uiatore emptis, uel eo qui transuehebatur, uel eo qui παραπλεῖ, emit: durissimum⁵ est, quotquot locis quis nauigans uel iter faciens delatus est, tot locis se⁶ defendi. at si quo constitut, non dico iure domicilli, sed tabernulam per gulam horreum armarium officinam conduxit ibique distraxit egit: defendere se eo loci debet. Apud Labeonem quaeritur, si homo prouincialis seruum institorem uendarum mercium gratia Romae habeat: quod cum eo seruo contractum est, ita habendum atque si cum domino contractum sit: quare ibi se debebit defendere. Illud sciendum est eum, qui ita fuit obligatus ut in Italia solueret, si in prouincia habuit domicilium, utrubiique posse conueniri et hic et ibi: et ita et Iuliano et multis aliis uidetur.

10 PAULUS libro quinquagensimo octavo ad edictum. Omnem obligationem pro B. 7, 5, 20 E contractu habendam existimandum est, ut ubicumque aliquis obligetur, et contrahi uideatur, quamvis non ex crediti causa debeatur.

1 ULPIANUS libro septuagensimo ad edictum. Si debitori meo uelim actionem B. 7, 5, 21 E edere, probandum erit, si fateatur se debere paratumque dicat soluere, audiendum eum, dandumque diem cum competenti cautela ad soluendam pecuniam: neque enim magnum damnum est in mora modici temporis. modicum autem tempus hic intellegendum est, quod post condemnationem reis indultum est.

2 PAULUS libro tertio ad Plautium. Qui non cogitur in aliquo loco iudicium pati, B. 7, 5, 22 E si ipse ibi agat, cogitur excipere actiones et ad eundem iudicem mitti.

3 IDEM libro septimo ad Plautium. || Non potest uideri in iudicium uenisse id B. 7, 5, 23 E f. 97' quod post iudicium acceptum accidisset: ideoque alia interpellatione opus est.

4 IDEM libro septimo decimo ad Plautium. Non alias in eos, quos princeps euocavit, Romae competit actio, quam si hoc tempore contraxerint. Legati ex delictis in legatione commissis coguntur iudicium Romae pati, siue ipsi admiserunt siue serui eorum. Sed si postulatur in rem actio aduersus legatum, numquid danda sit, quoniam ex praesenti possessione haec actio est? Cassius respondit sic seruandum, ut si subducatur ministerium ei, non sit concedenda actio, si uero ex multis seruis de uno agatur, non sit inhibenda: 40 P[PVL omisso l. 22. 23 U]

¹ debere ins. (dett.) ² dicimus] igitur? ³ possidere (Hal.)? ⁴ conueniat? ⁵ quasi a uiatore emis uel eo q. t. uel eo qui παραπλεῖ et durissimum? ⁶ sej et?

2 sumptus PVLU | destinauerit PVU⁷ 6 ne-
gotium P⁸VU, tnc. P⁹ 7 certo locis P¹⁰L,
certis locis V, certo loco U 8 patiatur P¹¹
9 T certo F | [defenderet] defendant PL,
defendent V 12 tabernas uel officinas c. l.
conductas PVU 14 transuehebatur (transue-
habentur F¹²) uel eo qui om. PLU, ubi in
mg. suppl. et P(isana), transuehebatur uel
eo om. V? 15 παραπλεῖ] παραπλεῖ V, napana
ei PU, napana eius L | nauigat PVLU 16 do-
miciu P¹³L | tabernulas PVU 17 offi-

ciuum P¹⁴ 19 habebit VL, habuit P¹⁵, inc. P¹⁶
21 ut ubique P¹⁷, ut ibique L 22 aliis] ali-
quis P¹⁸ 27 paratusque P¹⁹ 31 alio P²⁰
33 lib. xiiii P²¹VU 34 accedisset FP: τὸ
μέτα προκάταρξιν συμβάν B 35 quos] quod P²²
36 'de' legati ex delictis in legatione F²³, de-
legatione (rel. om.) P²⁴VL,gatione U²⁵,
ubi em. ex P(isana) 37 cogunt P²⁶V | ipesis
P²⁷ | ammisserint P, amiserint LU, commi-
serit V | seruus P 39 cassius] casus P²⁸ |
subdicatur P²⁹

Iulianus sine distinctione denegandam actionem: merito: ideo enim non datur actio, ne ab officio suscepto legationis suocetur.

- 25 IULIANUS libro primo digestorum. Si legationis tempore quis seruum uel aliam [B.7, 5, 24] *S rem emerit aut ex alia causa possidere cooperit, non inique cogetur eius nomine iudicium accipere: aliter enim potestas dabitur legatis sub hac specie res alienas domum auferendi. 5
- 26 PAULUS libro septimo decimo ad Plautium. De eo autem qui adiit hereditatem [B.7, 5, 25] E Cassius scribit, quamuis Romae adierit hereditatem, non competere in eum actionem, ne impediatur legatio, et hoc uerum est. sed nec legatariis datur actio, sed nisi satisdet, mittuntur in possessionem rerum hereditiarum: quod et in hereditariis creditoribus dicendum est. 10
- 27 IULIANUS libro primo digestorum. Quid enim prohibet legatum publico munere [B.7, 5, 26] *S fungi et actorem custodiae causa in possessione rerum hereditiarum esse?
- 28 PAULUS libro septimo decimo ad Plautium. Sed et si restituatur ei hereditas [B.7, 5, 27] E ex Trebelliano, actio in eum non dabitur, siue sponte siue coactus heres eam adierit: commodius enim est reddi quidem ei hereditatem, perinde autem habendum, ac si ipse adisset 15 hereditatem. Contra si legatus tempore legationis adierit et restituerit, datur in fideicommissarium actio, nec exceptio Trebelliani obstat ex persona legati, quia hoc legati personale 2 beneficium est. Ex quibus autem causis non cogitur legatus iudicium accipere, nec iurare cogendus est se dare non oportere, quia hoc iusurandum in locum litis contestatae suc- 3 cedit. Aedium nomine legatus damni infecti promittere debet aut uicinum admittere in 20 possessionem. Sed et si dies actionis exitura erit, causa cognita aduersus eum iudicium 4 praetor dare debet, ut lis contestetur ita, ut in prouinciam transferatur. Si pater familias mortuus esset relicto uno filio et uxore praegnate, non recte filius a debitoribus partem dimidiad crediti petere potest, quamuis postea unus filius natus sit, quia poterant plures nasci: cum per rerum naturam certum fuerit unum nasci¹. sed Sabinus Cassius partem 25 quartam peti debuisse, quia incertum esset an tres nascerentur: nec rerum naturam in- tuendam, in qua omnia certa essent, cum futura utique fierent, sed nostram inscientiam aspici debere.
- 29 IDEM libro octavo ad Plautium. Qui appellat prior, agit. [B.7, 5, 28] E*
- 30 MARCELLUS libro primo digestorum. Ubi acceptum est semel indi- [B.7, 5, 29. Ep. 14, 87] E ciuum, ibi et finem accipere debet. 31
- 31 CELSUS libro uicensimo septimo digestorum. Si petitor plures heredes reli- [B.7, 5, 30] E querit unusque eorum iudicio egerit, non erit uerum totam rem quae in priore iudicio fuerit deductam esse: nec enim quisquam alienam actionem in iudicium inuitio coherede perdu- 35 cere potest.
- 32 UPLIANUS libro primo de officio consulis. Si iudex, cui certa tempora pree- [B.7, 5, 31] E stita² erant, decesserit et aliis in locum eius datus fuerit, tanta ex integro tempora in per- sona eius praestituta intellegemus, quamuis magistratus nominatim hoc in sequentis datione || non expresserit: ita tamen ut legitimum tempus non excedat. f. 98
- 33 MODESTINUS libro tertio regularum. Non uidetur in iudicem consensiase, qui [B.7, 5, 32] E edi sibi genus apud eundem iudicem desiderat actionis. 41

F[P(VLU)]

¹ quamvis postea unus filius natus sit nec quaquam poluerint plures nasci, cum per rerum naturam certum fuerit unum nasci? ² praestituta (Hal.)?

2 aduocetur P^aL 3 temporum P^a 5 sub om: P^aV 6 septimo decimo F^a, uii VLU, ui P 7 aderit P^a 9 rer. hereditiarum P, rer. hereditarum L | quod] quo P^a 12 aucto- rem P^a 14 in eum non ... 16 in fidei- commissarium actio om. P^a, suppl. m. aequalis 15 est enim P^aVU | heredit. adisset P^aVU 18 cogetur PLU 19 se] sed P^a 20 uici- num] si uicinus P^a 21 si om. P^a | eum] enim P^a 22 prouinciam] prouincia libri:

μεταφέρεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἡ δίκη B 23 par- tes dimidiias P^a 25 fuerat PVL 26 de- buisset P^aV, debuisse. P^a 27 nostra P^a | inspicientiam F 28 deberet P 29 agat PVL 31 ibi et finem] ubi et in finem P^a 33 in priore] priore P^a 34 perducere] du- cere P^a 36 certa] carta P^a 37 alium P^a 38 in consequentis P^a 39 legitima tem- pora PVL

- 34 IAUOLENUS libro quinto decimo ex Cassio. Si is qui Romae iudicium acceperat [B.7, 5, 38] E decessit, heres eius quamvis domicilium trans mare habet, Romae tamen defendi debet, quia succedit in eius locum, a quo heres relictus est.
- 35 IDEM libro decimo epistularum. Non quemadmodum fideiussoris obligatio in [B.7, 5, 34] E pendent potest esse et uel in futurum concipi, ita iudicium in pendent potest esse uel de 5 his rebus quae postea in obligationem aduenturae sunt. nam neminem puto dubitaturum, quin fideiussor ante obligationem rei accipi possit: iudicium uero, antequam aliud debeat, non posse.
- 36 CALLISTRATUS libro primo cognitionum. Interdum ex iustis causis et ex certis¹ [B.7, 5, 35] E personis sustinenda sunt cognitiones: ueluti si instruments litis apud eos esse dicantur 10 qui rei publicae causa aberunt: idque diui fratres in haec uerba rescriperunt. humanum est propter fortuitos casus dilationem accipi, ueluti quod pater litigator filium uel filiam uel uxor uirum uel filius parentem amiserit, et in similibus causis cognitionem ad aliquem modum sustineri. Senator si negotiis alienis se optulerit in prouincia, non debet iudicium recusare negotiorum gestorum, sed actionem eum excipere oportere Iulianus respondit, cum 15 sua sponte sibi hanc obligationem contraxerit.
- 7 IDEM libro quinto cognitionum. Si de ui et possessione quaeratur, prius [B.7, 5, 36] E cognoscendum de ui quam de proprietate rei diuus Hadrianus τῷ κοινῷ τῶν θεσσαλῶν Graece rescripsit.
- 8 • LICINNIUS RUFINUS libro quarto regularum. Quod legatur, si quidem per per- [B.7, 5, 37] Ef sonalem actionem exigetur, ibi dari debet ubi est, nisi si dolo malo heredis subductum fuerit: tunc enim ibi dari debet ubi petitur. praeterea quod pondere aut numero aut mensura continetur, ibi dari debet ubi petitur, nisi si adiectum fuerit 'centum modios ex illo horreo' aut 'uini amphoras ex illo dolio'. si autem per in rem actionem legatum petetur, etiam ibi peti debet ubi res est. et si mobilis sit res, ad exhibendum agi cum herede 25 poterit, ut exhibeat rem: sic enim uindicari a legatario poterit.
- 39 PAPINIANUS libro tertio quaestionum. Cum furiosus index addicitur, [B.7, 5, 38. BS.46, 1, 16] P non ideo minus iudicium erit, quod hodie non potest iudicare: ut scilicet suae mentis effectus quod sententiae dixerit, ratum sit: neque enim in addicendo praesentia uel scientia 1 iudicis necessaria est. Qui legationis causa Romam uenit, ex qualibet causa fideiubere 20 potest, cum priuilegio suo, cum sit in Italia contractum, uti non potest.
- 40 IDEM libro quarto quaestionum. Non quidquid iudicis potestati permittitur, id [B.7, 5, 39] P subicitur iuris necessitat. Index si quid aduersus legis praeceptum in iudicando dolo malo praetermisserit, legem offendit.
- 41 IDEM libro undecimo quaestionum. In omni- [B.7, 5, 40. BS.42, 1, 16 sch. 1. BS.42, 1, 20 sch. 6] P bus bonae fidei iudicis, cum nondum dies praestanda pecuniae uenit, si agat aliquis ad interponendam cautionem, ex iusta causa condemnatio fit.
- 42 IDEM libro uicensimo quarto quaestionum. Si uxor a legato Romae diuerterit, [B.7, 5, 41] P dotis nomine defendantum Romae uirum responsum est.
- 43 IDEM libro uicensimo septimo quaestionum. Eum, qui insulam Capuae fieri [B.7, 5, 42] P F[P(VLU)]

¹ certis] tertii? deinde ante humanum u. 11 rescripti uerba omissa

1 libro om. P^a | iudicio exceperat P^a 2 trans mare om. P^a 4 decimo om. P^a | fideiussores F^a 5 potesse et P^a | potesse uel P^a 6 aduenturae] aduenturas P^a 11 rei p. c. ab. idque d. fratres om. P^aL, qui rei p. . . fratres om. V | idemque P^aU 12 dilations PVU, dilacionis L 13 uel'qu' filius F^a, uel quod filius fP^aV, uel quia fili L, uel quod filii P^aU | parentes amiserint VLU, parentes amiserat P^a, parentes amiserant P^a [et] ac P^a | ad aliq. aut aliq. P^a 14 in prou.] uel in prou. PL^aU 18 τῷ κοινῷ τ. θ.] F, τῷκοινῷγν-

θεσσαλῶν P, τῷκοινῷθεσσαλῶν V et sic fere L, om. U 19 Graece] Grecce P | rescripsit] F^aU, rescriperit F^aPVL 21 exigitur P^a, exiutur V | nisi si] nisi de P^a, nisi L^aU | subductus P^a 22 pondere] penderet P^a 23 nisi si] nisi P^aU | adiectus P^a 24 horeo F(em. f) | uineas foras P^a | petitur P^a 26 legatorio P 30 iudiciis P^a 32 iudiciis P^aL^a | promittitur P^a 37 condemnatio fit] eodem natio sit P^a 38 diuerterit dotis nomine defendantum romae uirum om. P^a?V, romae om. L 40 insulas capua effieri P^a

certo tempore stipulatus est, eo finito quocumque loco agere posse in id quod interest constat.

- 44 IDEM libro secundo responsorum. Non idcirco iudicis officium impeditur, quod B.7, 5, 43 *P quidam ex tutoribus post item aduersus omnes inchoatam rei publicae causa abesse coeperunt, cum praesentium et eorum qui non defenduntur administratio discerni et a estimari 5 possit. Cum postea seruus apparuit, cuius nomine per procuratorem fuerat actum, ab solui f. 98' debitorem oportet: quae res domino quandoque propriam item inferenti non obstat.
- 45 IDEM libro tertio responsorum. Argentarium ubi contractum est conueniri B.7, 5, 44 *P oportet nec in hoc dilationem nisi ex iusta causa dari¹, ut ex prouincia codices adferantur. 10
1 idem in actione tutelae placuit. Nomine puellae tutoribus in prouincia condemnatis curatores puellae iudicatum Romae facere coguntur, ubi mutuam pecuniam mater accepit, cui filia heres extitit.
- 46 PAULUS libro secundo quaestionum. Index datus in eodem officio permanet, B.7, 5, 45 P licet furere cooperit, quia recte ab initio index addictus est: sed indicandi necessitatem 15 morbus sonitus remittit. ergo mutari debet.
- 47 CALLISTRATUS libro primo quaestionum. Obseruandum est, ne is index detur B.7, 5, 46 P quem altera pars nominatim petat: id enim iniqui exempli esse diuus Hadrianus rescripsit: nisi hoc specialiter a principe ad uercundiam petit iudicis respiciente permittetur.
- 48 PAULUS libro secundo responsorum. Pars litterarum diuui Hadriani: τούς ἄρ- B.7, 5, 47 P χοντας ἐν φέρχογεις ἐνιαγτῷ μήτε εἰσίεναι δίκην ιδίαν μήτε δικούντων μήτε φεγόντων, μήτε 20 περὶ ων ἐπίτροποι ή κουράτορες είσεν κρινέτωσαν². ἐπειδὰν δέ ἐξην ή ἀρχή, καὶ αὐτοῖς πρὸς τούς φεγόντας καὶ τοῖς φεγόγεις³ πρὸς αὐτοὺς εἰσαργόμογες εἶναι τὰ δίκα.
- 49 IDEM libro tertio responsorum. Uenditor ab emptore denuntiatus, ut eum B.7, 5, 48 P eniunctionis nomine defenderet, dicit se priuilegium habere sui iudicis: quaeritur, an possit item ab eo iudice, apud quem res inter petitorem et emptorem copta est, ad suum iu- 25 dicem reuocare. Paulus respondit uenditorem emptoris iudicem sequi solere. Iudices a praeside dati solent etiam in tempus successorum eius durare et cogi pronuntiare easque sententias seruari. in eundem sensum etiam Scaenola respondit.
- 50 UPIANUS libro sexto fideicommissorum. Si fideicommissum ab aliquo petatur B.7, 5, 49 P isque dicat alibi esse maiorem partem hereditatis, non erit ad praestationem compellendus: 30 et ita multis constitutionibus canetur, ut ibi petatur fideicommissum, ubi maior pars hereditatis est: nisi si probetur eo loco noluisse testatorem fideicommissum praestari, ubi petitur.
- 1 Tractatum est de aere alieno: si in ea prouincia, ubi fideicommissum petitur, plus esset aeris alieni, an quasi maior pars alibi esset, praescriptio locum haberet. sed et hic placuit nihil facere aeris alieni nomen, cum non loci sit aes alienum, sed uniuersarum facultatium: 35 aes enim alienum patrimonium totum imminuere constitut, non certi loci facultates. quid tamen si forte certis oneribus destinatum sit id patrimonium, ut puta alimentis praestandis quae Romae praestari pater familias iusserat, uel tributis uel quibusdam aliis inexcusabilibus oneribus, an possit praescriptio locum habere? hic putem iustius dici locum habere.

F[P(VLU)]

¹ firmant B: ins. ut puta ² firmant B: οὔτε ἐνάργει οὔτε ἐνάργεται ἀρχῶν οὔτε περὶ ων ἐπιτροπέοις ή κουράτορεγει κρίνει (sic cod. Coislin., ή κρίνει Fabrot.); ³ tamen κρινέτωσαν cum Hal. del. ⁴ aut scr. διώκογει pro φεγόγει (Krueger) aut potius deletis reliquis scr. καὶ αὐτοῖς καὶ πρὸς αὐτούς

1 eo] et P^a 3 responsorium F^a 4 cae-
perint PVL^a U, ceperit L^a 5 defendant P^a |
discernit P^a 6 aperuit P^a, aparuerit P^a VLU |
actus P^a 14 index om. PVL^a | addictus]
aditus V, dictus P^a, adiectus U | est om. P^a
15 sonitium P^a 18 rescricente F, respi-
cientes P^a 19 τουσαρχοντασεωροχογει-
ειαγτωγει reliquis Graecis omisssis P, τουσ-
αρχοντασεωροχογειεωγει rel. Graecis om.
V, τουσαρχοντασεωροχογειεωγει reliquis

Graecis omisssis L, τορχαναρχοντασεω-
reliquis Graecis omisssis U 26 uenditor P^a
27 eius] eis P^a 29 lib. uii P^a VU | fidei-
commissum] fideicommissor P 32 si om. P^a
34 aeris alieni an quasi maior pars alibi
esset om. P^a V, aeris solum om. L | habere
P^a | hic] sic P^a 35 nomen cum] nomi-
neum F^a | non om. P^a | facultatum PVU,
om. L 37 sit id] P^a U, si id FP^a, sit V, sit .. L
89 putes P^a

et rescriptum est, ut illic fideicommissum petatur, ubi domicilium heres habet. quotiens n coepit quis fideicommissum soluere, non potest hac praescriptione uti,
ARCIANUS libro octavo institutionum. quamuis ad eum hereditas fuerit deno- [B. 7, 5, 50] *S
qui domicilium in prouincia habet. sed et diui Seuerus et Antoninus rescripsierunt, si inserit fideicommissarius¹ alio loco dare, necesse habere secundum consensum dare 5
consenserit.

LPIANUS libro sexto fideicommissorum. Sed et si suscepit actionem fideicom- [B. 7, 5, 51] P
et aliis defensionibus usus hanc omisit, postea, quamuis ante sententiam, reuerti ad defensionem non potest. Si libertis suis tesseras frumentarias emi uoluerit, quamuis pars hereditatis in prouincia sit, tamen Romae debere fideicommissum solui dicen- 10
est, cum appareat id testatorem sensisse ex genere comparationis. Sed et si proponas isdam clarissimis uiris argenti uel auri pondo || relicta et sit sufficiens ad huiusmodi f. 99
omissa Romae patrimonium: licet maior pars totius patrimonii in prouincia sit, dici et Romae esse praestandum: nec enim uerisimile est testatorem, qui honorem habi- uoluit his quibus reliquit tam modica fideicommissa, in prouincia praestari uoluisse. 15
res quae per fideicommissum relicta est eo loci sit, dicendum est non debere praeci- ei qui petit, quasi maior pars hereditatis alibi sit. Sed si non fideicommissum petatur ci, sed fideicommisso satis, uidendum est, an haec praescriptio locum habeat: et non habere, quin immo, et si nihil sit eo loci, attamen iubendum satisdare. quid enim ur, cum, si satis non dederit, mittatur aduersarius in possessionem fideicommissi ser- 20
i causa?

ERMOGENIANUS libro primo iuris epitomarum. Uix certis ex causis aduersus [B. 7, 5, 52] P
nos seruis consistere permisum est: id est si qui suppressas tabulas testamenti dicant, tibus libertatem sibi relictam adseuerant. item artioris annonae populi Romani, census et falsae monetae criminis reos dominos detegere seruis permisum est. prae- [B. 7, 5, 53] 25
fideicommissam libertatem ab his petent: sed et si qui suis nummis redemptos se et manumisso contra placiti fidem adseuerent. liber etiam esse iussus si rationes redit, arbitrum contra dominum rationibus excutiendis recte petet. sed et si quis fidem ius elegit, ut nummis eius redimatur atque his solutis manumittatur, nec ille oblatam niam suspicere uelle dicat², contractus fidem detegendi seruo potestas tributa est. 30

AULUS libro primo sententiarum. Per minorem causam maiori cognitioni prae- [B. 7, 5, 54] P
ium fieri non oportet: maior enim quaestio minorem causam ad se trahit.

DEM libro singulari de officio adseborum. Edictum, quod ab antecessore da- [B. 7, 5, 54] Pf
est, in numero trium edictorum connumerari debet. plane licet omnis ab antecessore erus finitus sit, solet successor unum edictum dare.

LPIANUS libro tricensimo ad Sabinum. Licet uerum³ procuratorem in iudicio [B. 7, 5, 55] S
deducere uerissimum est, tamen et si quis, cum procurator non esset, item sit con-
tus, deinde ratum dominus habuerit, uidetur retro res in iudicium recte deducta.

DEM libro quadragensimo primo ad Sabinum. Tam ex contracti- [B. 7, 5, 56. BS. 28, 11, 3] S
quam ex delictis in filium familias competit actio: sed mortuo filio post litis contesta- 40
'VLU)]

fideicommissum (Faber)? ² dicatur? ³ tantummodo ins.

consenserit fideicommissarius] F, consent-
t fideicommissariis P^a, consenserint fidei-
nissarii P^b VL: οὔτε (Δύναται παραγρά-
μι ὁ κληρονόμος), οὔτε συμφωνεῖ καταβαλεῖν
(οὐ B (Anon.), quod dicit ad lectionem
commissario uel fideicommissum 6 con-
senserit PL^cU 8 commisit P^d 9 libertis
liberta P 11 et om. P^e 12 pondere
relichto P^fV 13 in prouincie P^g 15 ta-
P^h 16 locis sit Pⁱ | debet P^j 18 sed
commissio... 19 eo loci om. P^k 20 ta-
duer bis P^l | possessione P^m fidei om. Pⁿ

24 roman'ae'i census F, romana ei census P^o
25 et om. P^p 26 petent] FPU, petant VL
se] ae F^q 27 esse et iussui P^r 28 quid P^s
29 alicuius] alienis P^t | elegit P^u 30 tributa
tribua P^v, tribuenda P^w 31 sentiarum P^x
32 ad se] FU, adesse P^y, ad seso P^z VL
34 omnis om. P^{aa}V 37 et om. P^{ab} | sit con-
testatus] centestatus PVL, contestatus est U
38 ratum d. h. re' F, ratum d. h. L, ratum
d. h. rem P^{ac}, ratam d. h. rem P^{ad}VU | re'to
res] rectores P^{ae}

tionem transfertur iudicium in patrem dumtaxat de peculio et quod in rem eius uersum est. certe si quasi procurator alicuius filius familias iudicium acceperit, mortuo eo (BS.) in eum quem defenderit transactio uel iudicati¹ datur.

- 58 PAULUS libro tertio decimo ad Sabinum. Iudicium soluitur uetante eo qui [B.7, 5, 57] S iudicare iussaserat, uel etiam eo qui maius imperium in eadem iurisdictione habet, uel etiam 5 si ipse iudex eiusdem imperii esse coeperit, cuius erat qui iudicare iussit.
- 59 UPLIANUS libro quinquagensimo primo ad Sabinum. Si locus in iubendo iudi- [B.7, 5, 58] S care non est comprehensus, uidetur eo loco iudicare iussisse quo solet iudicari, sine incom- 9 modo litigantium.
- 60 PAULUS libro quarto decimo ad Sabinum. Mortuo iudice quod eum iudicare [B.7, 5, 59] S oportuerat idem eum qui subditus est sequi oportet.
- 61 UPLIANUS libro uicensimo sexto ad edictum. Solemus quidem dicere id uenire [B.7, 5, 60] S in iudicium, de quo actum est inter litigantes: sed Celsus ait periculose esse ex persona rei hoc metiri, qui semper ne condemnetur hoc dicet non conuenisse. quid ergo? melius est dicere id uenire in iudicium non² de quo actum est ut neniret, sed id non uenire, de 15 1 quo nominatim actum est || ne ueniret. Latrunculator de re pecunaria iudicare non (B) f. 99 potest.
- 62 IDEM libro trigensimo nono ad edictum. Inter litigantes non aliter lis expediri [B.7, 5, 61] S potest, quam si alter petitor, alter possessor sit: esse enim debet qui onera petitoris susti- 20 neat et qui commodo possessoris fungatur³.
- 63 IDEM libro quadragensimo nono ad edictum. Recte defendi hoc est iudicium [B.7, 5, 62] S accipere uel per se uel per alium, sed cum satisdatione: nec ille uidetur defendi, qui quod indicatum est non soluit.
- 64 IDEM libro primo disputationum. Non ab iudice doli aestimatio ex eo quod [B.7, 5, 63] S interest fit, sed ex eo quod in item iuratur: denique et praedoni depositi et commodati 25 1 ob eam causam competere actionem non dubitatur. Si quis alio iudicio acturus iudicatum solui satis acceperit, deinde in⁴ alio iudicio agat, non committetur stipulatio, quia de alia re cautum uidetur.
- 65 IDEM libro trigensimo quarto ad edictum. Exigere dotem mulier debet illic, [B.7, 5, 64] S ubi maritus domicilium habuit, non ubi instrumentum dotale conscriptum est: nec enim 30 id genus contractus est, ut et⁵ eum locum spectari oporteat, in quo instrumentum dotis factum est, quam eum, in cuius domicilium et ipsa mulier per condicionem matrimonii erat redditura.
- 66 IDEM libro secundo disputationum. Si quis intentione ambigua uel oratione [B.7, 5, 65] S usus sit, id quod utilius ei est accipendum est.
- 67 IDEM libro sexto disputationum. Qui se dicit suis nummis redemptum, si hoc [B.7, 5, 66] S probauerit,⁶ exinde liber erit ex quo redemptus est, quia constitutio non liberum pronuntiari praecipit, sed restitui ei libertatem iubet. proinde compellendus erit manumittere eum qui se suis nummis redemit. sed et si latitet, exempla senatus consultorum ad fideicommissam libertatem pertinentium debere⁷ induci oportet.
- 68 IDEM libro octauo disputationum. Ad peremptorium edictum hoc ordine uenitur, ut S primo quis petat post absentiam aduersarii edictum primum, mox alterum.
F[P(VLU)]

¹ transactio uel] transit id actioue (u. i.)

² non id uenire in iudicium (Baudoza)?

³ fruatur? ⁴ deinde in] dein (Taurellus)?

⁵ et del. ⁶ firmant B: non ins. (Krueger)

⁷ debere] de ea re?

1 transferatur P^a 2 iud.] si iud. P^a | eo om. P^a 3 transactio uel iudicati F, trans-actio uel iudici P^a, transactio uel iudicium P^a, trans-actio... iudic... V, translacio uel iudicij L, translacio iudicij P^aV^aU: μεταβάνει ἡ δίκη καὶ ἡ ἀπόφασις πρὸς τὸν διεκδικθέντα B, loco ad sententiam emendato conjectura 6 eiusdem] eius P^a | ceperint P^a | erat] est PVLU

7 lib. lii P^aVL 13 periculosum PVLU
14 ne] nec P^aL 15 iudicio P | auctum P^a
18 libro xl (xl expuncta)xxviiii P 25 in item om. in transitu a pagina ad paginam P
31 contractum P^a | locum om. P^a 32 et om. P^a 37 ex quo sententia red. P^aL, inc. P^a
38 praecepsit PVLU 39 et om. P^a 40 in-ducij iudici P^a 41 peremptorum P^a

- 69 IDEM libro quarto de omnibus tribunalibus. per interuallum non minus decem [Pon. 8, 1 S^{*} dierum]
- 70 IDEM libro octavo disputationum. et tertium: quibus propositis tunc perempto- [Pon. 8, 1 S^{*} rum impetrat. quod inde hoc nomen sumpsit, quod peremeret disceptionem, hoc est ultra non pateretur aduersarium tergiuersari. 5]
- 71 IDEM libro quarto de omnibus tribunalibus. In peremptorio autem comminatur is qui S^{*} edictum dedit etiam absente diuersa parte cogniturum se et pronuntiaturum.
- 72 IDEM libro octavo disputationum. Nonnumquam autem hoc edictum post tot numero S^{*} edicta quae praecesserint datur, nonnumquam post unum uel alterum, nonnumquam statim, quod appellatur unum pro omnibus. hoc autem aestimare oportet eum qui ius dixit et pro 10 condicione causae uel personae uel temporis its ordinem edictorum uel compendium moderari.
- 73 IDEM libro quarto de omnibus tribunalibus. Et post edictum peremptorium [Pon. 8, 4 not. S^{*}] impetratum, cum dies eius superuenerit, tunc absens citari debet: et siue responderit siue non responderit, agetur causa et pronuntiabitur, non utique secundum praesentem, sed in- 15 terdum uel absens, si bonam causam habuit, uincet. Quod si is qui edictum peremptorium impetravit absit die cognitionis, is uero aduersus quem impetratum est adsit, tum circum- 20 ducentum erit edictum peremptorium neque causa cognoscetur nec secundum praesentem pronuntiabitur. Circumducto edicto uideamus an amplius reus conueniri possit, an uero salua quidem lis est, uerum instantia tantum edicti perit: et magis est ut instantia tantum 25 perierit, ex integro autem litigari possit. || Sciendum est ex peremptorio absentem condemnatum si appelleat non esse audiendum, si modo per contumaciam defuit: si minus, audietur. f. 100
- 74 IULIANUS libro quinto digestorum. De qua re cognouerit iudex, pronuntiare quoque S^{*} cogendus erit. Iudex, qui usque ad certam summam iudicare iussus est, etiam [B. 7, 5, 67] de re maiori indicare potest, si inter litigatores conueniat. Cum absentem defendere uellem, iudicium mortuo iam eo accepi et condemnatus solui: quae sit est an heres liberaretur, 25 item quae actio mihi aduersus eum competenteret. respondi iudicium, quod iam mortuo debito per defensorem eius accipitur, nullum esse et ideo heredem non liberari: defensorem autem, si ex causa iudicati soluerit, repetere quidem non posse, negotiorum tamen gestorum ei actionem competere aduersus heredem: qui sane exceptione doli mali tueri se possit, si ab actore conueniatur. 30
- 75 IDEM libro trigensimo sexto digestorum. Si praetor iusserit eum a quo debi- [B. 7, 5, 68] tum petebatur adesse et ordine edictorum peracto pronuntiauerit absentem debere, non utique iudex, qui de iudicato cognoscit, debet de praetoris sententia cognoscere: alioquin lusoria erunt huiusmodi edicta et decreta praetorum. MARCELLUS notat: si per dolum sciens falso aliquid allegauit et hoc modo consecutum eum sententiam praetoris liquido fuerit ad- 35 probatum, existimo debere iudicem querellam rei admittere. PAULUS notat: si autem morbo impeditus aut rei publicae causa auocatus adesse non potuit reus, puto uel actionem iudi- cati eo casu in eum denegandam uel exequi praetorem ita iudicatum non debere.
- 76 ALFENUS libro sexto digestorum. Proponebatur ex his iudicibus, qui in ean- [B. 7, 5, 69] dem rem dati essent, nonnullos causa auditu excusatos esse inque eorum locum alias esse 40 sumptos, et quaerebatur, singulorum iudicium mutatio eandem rem an aliud iudicium fecisset. respondi, non modo si unus aut alter, sed et si omnes iudices mutati essent, tamen et rem eandem et iudicium idem quod antea fuisset permanere: neque in hoc solum eueniire, ut P[PLU])

1 minus] omnibus F^aP^a 3 libro uiui PU | propositis] positis P^a 6 imperatorio P^a, in peremptorium V 7 se] sed P^a, inc. L^a 8 hoc om. P^a | tot om. P^a 9 unum om. in spacio vacuo P^a 10 et om. P^aV 11 ita] FP^a, et ita P^aVLU | moderare F^aP^aV^aL^a 13 et sine] eos et ciues P^a 15 peremtor imp. P^a 23 qui usque] quisque P^a | certum F^a 24 con-uenient P^a 25 accipi et P^aV, accipiat L^a 26 respondit P^a 82 petabatur P | adesse]

abesse F^aP^a, om. V 33 debet] debet et P^a 34 illusoria PLU 35 allegabit FPLU^a | sententiam] PLU, sententia F 36 p'aulus F^a 37 aduocatus P^aVL 38 denegandum F^aP^a | uel om. P^a 40 inque] tercioque P^a 41 aliud] alium id V, inc. P^a 42 respondens P^a, R VLU | sed et si omnes] εἰ δέ ἄλλα πάντες ἐναλλαγῶσιν ἔτερον B ex additamento inter- pretis 43 ante affuisset P^a | eueniret P^aVL

partibus commutatis eadem res esse existimaretur, sed et in multis ceteris rebus: nam et legionem eandem haberi, ex qua multi decessissent, quorum in locum alii subiecti essent: et populum eundem hoc tempore putari qui abhinc centum annis fuissent¹, cum ex illis nemo nunc uiueret: itemque nauem, si adeo saepe refecta esset, ut nulla tabula eadem permaneret quae non noua fuisset, nihil minus eandem nauem esse existimari. quod si quis putaret partibus commutatis aliam rem fieri, fore ut ex eius ratione nos ipsi non idem essemus qui abhinc anno fuissimus, propterea quod, ut philosophi dicarent, ex quibus particulis minimis constiteremus², haec cotidie ex nostro corpore decederent alioque extrinsecus in earum locum accederent. quapropter cuius rei species eadem consistenter, rem quoque eandem esse existimari.

- 77 AFRICANUS libro tertio quaestionum. In priuatis negotiis pater filium uel filius [B. 7, 5, 70] ¹⁰ S patrem iudicem habere potest:
- 78 PAULUS libro sexto decimo ad Plautium. quippe iudicare munus publicum est. [B. 7, 5, 71] ^{*E}
- 79 ULPIANUS libro quinto de officio proconsulis. Eum, quem temere [B. 7, 5, 72. Ep. 12, 19] ^S aduersarium suum in iudicium uocasse constitit, uiatica sumptus aduersario suo ¹⁵ reddere oportebit. Iudicibus de iure dubitantibus praesides respondere solent: de [Ep.] facto consulentibus non debent praesides consilium impertire, uerum iubere eos prout religio suggerit sententiam proferre: haec enim res nonnumquam infamat et materiam gratiae uel ambitionis tribuit.
- 80 POMPONIUS libro secundo ad Sabinum. Si in iudicis nomine praeponit er- [B. 7, 5, 73] ¹⁹ S ratum est, Seruius respondit, si ex conuentione litigatorum is iudex addictus esset, eum esse iudicem, || de quo litigatores sensissent.
- 81 ULPIANUS libro quinto opinionum. Qui neque iurisdictioni preeest neque a [B. 7, 5, 74] ^{*S} principe potestate aliqua praeditus est neque ab eo qui ius dandorum iudicium habet datus est nec ex compromisso sumptus uel ex aliqua lege confirmatus est, iudex esse non potuit. ²⁵
- 82 IDEM libro primo de officio consulis. Nonnumquam solent magistratus populi [B. 7, 5, 75] ^{*E} Romani uiatorem nominatim uice arbitri dare: quod raro et non nisi re urgente faciendum est.

II.

R DE INOFFICIOSO TESTAMENTO R

EPS

- 1 ULPIANUS libro quarto decimo ad edictum. Sciendum est frequentes esse in- [B. 89, 1, 1] ^E officiosi querellas: omnibus enim tam parentibus quam liberis de inofficio licet disputare. ³²
cognati enim proprii³ qui sunt ultra fratrem melius facerent, si se sumptibus inanibus non uexarent, cum optinere spem non haberent.
- 2 MARCIANUS libro quarto institutionum. Hoc colore⁴ inofficio testa- [I. 2, 18 pr. B. 89, 1, 2] ^{*S} mento agitur, quasi non sanas mentis fuerunt, ut⁵ testamentum ordinarent. et hoc dicitur non quasi uere furiosus uel demens testatus sit, sed recte quidem fecit testamentum, sed non ex officio pietatis: nam si uere furiosus esset uel demens, nullum est testamentum.

F[P(VLU)]

¹ fuisset (dett.)? ² consistemus (VLU)? ³ proprii] proprie ii? ⁴ de ins. (P⁴ al.)
⁵ ut] cum? (u. i.)

1 comitatibus P⁴ 2 legiones P⁴, leg...onem V
3 qui abhinc c. a. fuissent om. V: *habet inter* cum et ex illis, et sic: abhinc c. annis centum fuisset (om. qui) L: *populum eundem* ... cum ex illis in litura m. rec. P⁴ 4 saepe refecta] supertecta P⁴ VLU 5 ea'n'dem F², eadem V | nauem om. PVLU 6 computatis P⁴ | ex om. PVLU | nos non P⁴ 7 praeterea FPLU² | philosophici dic. P, philosophi . dic. L 8 haec FP, heac U, inc. L |

decederent om. P⁴ 11 patet P⁴ 12 pat'e-rem F² 18 successerit P⁴, suggesterit P⁴ VLU 20 iudicis P⁴ 21 seruus P⁴ L² | litigatorum] ligaturus P⁴ | esset] esse P⁴ 23 opinionum] oppositorum PV, oppiniorum L | iurisdictionem P⁴ 24 iudicium P⁴ 25 alia qua P⁴ 27 uice] in uicem P⁴ 34 haberent] F², laborent F² P⁴ VU, laurent P⁴, ualerent L 36 quam si P⁴ | ut] qui PVLU, cum Inst. 38 est] esse P⁴ V

ELLUS libro tertio digestorum. Inofficiosum testamentum dicere hoc est [B. 89, 1, 8] **E**
quare exheredari uel praeteriri non debuerit: quod plerumque accidit, cum falso
instituti liberos suos uel exheredant uel praetereunt.

3 libro singulari ad legem Glitiam. Non est enim consentiendum paren- [B. 89, 1, 4] **E**
ui iniuriam aduersus liberos suos testamento inducunt: quod plerumque faciunt,
circa sanguinem suum inferentes iudicium, nouercalibus delenimentis instigatio-
corrupti.

ELLUS libro tertio digestorum. Nam et his, qui non ex masculis descen- [B. 89, 1, 5] **E**
nitas est agendi, cum et de matris testamento agant et optinere adsidue soleant.
tem verbi 'de inofficio' uis illa ut dixi est docere immerentem se et ideo indigne 10
im uel etiam exheredatione summotum: resque illo colore defenditur apud iudicem,
tur ille quasi non sanne mentis fuisse, cum testamentum inique ordinaret.

INUS libro quarto decimo ad edictum. Postumus inofficiosum testamentum [B. 89, 1, 6] **E**
icere eorum, quibus suus heres uel legitimus potuisset fieri, si in utero fuerit
rum tempore: sed et cognatorum, quia et horum ab intestato potuit honorum pos- 15
a accipere. quid ergo? eis imputatur cur intestati non decesserant? sed hoc nemo
licem potest impetrare: non enim interdicitur testamenti factio: hoc plane ei
potest, cur eum heredem non scripserit: potuit enim scriptus heres in possessionem
clausula de uentre in possessionem mittendo: item natus secundum tabulas haberet.
ido et eum, qui post testamentum matris factum¹ execto uentre extractus est, 20
eri dico. Si quis ex his personis, quae ad successionem ab intestato non admittit
inofficio egerit (nemo enim eum repellit) et casu optimuerit, non ei prosit²
sed his qui habent ab intestato successionem: nam intestatum patrem familias
quis instituta accusatione inofficiosi decesserit, an ad heredem suum querellam
t? Papinianus respondit, quod et quibusdam rescriptis significatur, si post adgni- 25
rum possessionem decesserit, esse successionem accusationis. et si non sit petita
possessio, iam tamen coepita controuersia uel praeparata, uel si cum uenit ad
inofficiosi querellam decessit, puto ad heredem transire.

US libro singulari de septemuinalibus³ | iudiciis. Quemadmodum pree- [B. 89, 1, 7] **E** f. 101
litem quis uideatur, ut possit transmittere actionem, uideamus. et ponamus in 30
fuisse eum, ut neque honorum possessio ei necessaria et aditio hereditatis super-
::: is si comminatus tantum accusationem fuerit uel usque ad denuntiationem uel
tionem praecesserit⁴, ad heredem suum accusationem transmittet: idque diuus
libelli datione et denuntiatione rescriptsit. quid ergo si in potestate non fuerit, an
em actionem transmittat? et recte uidetur litem preeparasse, si ea fecerit quorum 35
ntionem habuimus.

INUS libro quarto decimo ad edictum. Papinianus libro quinto quaestio- [B. 89, 1, 8] **E**
e scribit inofficiosi querellam patrem filii sui nomine instituere non posse inuito
U)]

matris? ² proficit (Hal.)? ³ sic infra quoque est l. 28. 31 et in indice auctorum:
centumuinalibus (Hal.)? ⁴ processerit (Hal.)?

P, liciam LU, leciam V 5 quam
inuiriā (om. qui) VU⁴ | induunt
ere P⁴VU⁴, inc. U⁶ suum om. P⁶ |
es P⁶ 8 Marcellus] Mάρκοι B | et
is P⁶ 9 cum om. P⁶ 10 ut dixi
P⁶) illa dixi ut L | docere mer.
leo] et ideo et F¹ 11 summotum]
P⁶ | colere P 12 ordinare P⁶U⁶
uentum om. P⁶ 14 eorum om. P⁶ |
fieri om. P⁶ | fuerit m. e. t.] m.
. fuerit) P⁶V, m. e. t. non fuisset
16 decesserat P⁶ 17 testamenta-
t P⁶, et ei V 18 imputari PU⁶ |

scripsiissent P 19 possessione P 21 ad-
mittantur P⁶V 23 sed] sed ex P⁶? sed
et P⁶V | successione P | intestato F¹ 24 ac-
cusatione] actione P⁶, inc. L⁶ | ad om. F⁶
25 respondens P⁶ | quibusdam] quibus P⁶
27 cum uenit] conuenit P⁶, eum uenit V
29 de septimo liberalibus P⁶, de septem libe-
ralibus P⁶V, de septem liberalibus L, de ui-
liberalibus U 30 ut] et PVLU 31 eum
fuisse PLU 32 uerit uel usque... 33 ac-
cusationem om. P⁶ 35 preeparasse] non
parasse P⁶

eo: ipsius enim iniuria est. sequenti loco scribit, si filius post adgnitam litis ordinandae gratia bonorum possessionem decesserit, finitam esse inofficiosi querellam, quae non patri, 1 sed nomine dabatur filii¹. Si quis post rem inofficiosi ordinatam litem dereliquerit, postea 2 non audietur. Si imperator sit heres institutus, posse inofficiosum dici testamentum aee- 3 piissime rescriptum est. Papinianus libro secundo responsorum ait contra veterani patris 4 familias testamentum esse inofficiosi querellam, etsi ea sola bona habuit quae in castris 5 quaesierat. Si quis in militia fecerit testamentum et intra annum post militiam decesserit, 6 dubito an, quia ad hoc usque temporis iure militari testamentum eius ualeat, querella in- 7 officiosi cesseret: et potest dici querellam inofficiosi cessare. Sed nec impuberis filii mater 8 inofficiosum testamentum dicit, quia pater ei hoc fecit (et ita Papinianus respondit): nec 9 patris frater, quis filii testamentum est: ergo nec frater impuberis, si patris non dixit. sed 10 si in patris obtentum est, nec hoc ualebit: nisi si pro parte patris rescissum est: tunc enim 11 pupillare ualeat. Si quis mortis causa filio donauerit quartam partem eius quod ad eum 12 esset peruenturum, si intestatus pater familias decessisset, puto secure eum testari. Si 13 quis impuberi filio substituit secundas tabulas faciendo, non ob hoc admittemus ipsum im- 14 puberem ad inofficiosi querellam. Quoniam autem quarta debitae portionis sufficit ad ex- 15 cludendam querellam, uidendum erit an exheredatus partem faciat qui non queritur: ut puta sumus duo filii exheredati. et utique faciet, ut Papinianus respondit, et si dicam in- 16 officiosum, non totam hereditatem debo, sed dimidiam petere. proinde si sint ex duabus 17 filiis nepotes, ex uno plures, tres puta, ex uno unus: unicum sescuncia, unum ex illis 18 semuncia querella excludit. Quarta autem accipietur scilicet deducto aere alieno et funeris 19 impensa: sed an et libertates quartam minuant, uidendum est. et numquid minuant? nam 20 si, cum quis ex asse heres institutus est, ideo non potest dicere inofficiosum, quia habet Falcidiam, Falcidia autem libertates non minuit: potest dici deductis libertatibus quartam 21 ineundam. cum igitur placet quartam minui per libertates, euueniet ut, qui seruos tantum 22 habet in patrimonio suo, dando eis libertatem inofficiosi querellam excludat: nisi forte hic 23 filius, si non fuit in potestate, a patre heres institutus merito omittit hereditatem et ad 24 substitutum transmittens querellam inofficiosi instituet, uel² ab intestato crita edicti poenam 25 habeat hereditatem. Si condicioni parere testator heredem iussit in persona filii uel alterius 26 qui eandem querellam mouere potest et sciens is accepit, uidendum, ne ab inofficioi 27 querella excludatur: adgnouit enim iudicium. idem est et si legatarius ei uel statuliber 28 dedit. et potest dici excludi eum, maxime si heredem ei iusserat dare: ceterum si legata- 29 rium, numquid semel natam inofficiosi querellam non peremat legatarii oblatio? cur ergo f. 1 in herede absolute diximus? quoniam ante aditam hereditatem nec nascitur querella. ego 30 euuentum puto sequendum in hac re, ut, si forte antequam iudicium moueat oblatio ei fiat 31 eius quod relictum est, quasi ex uoluntate testatoris oblatio eo satis ei factum uideatur.

F[P(VLU)]

¹ quae non patris nomine dabatur, sed filii?

² uel] firmant BS: ἡ καὶ ἔντατος γραφεῖς:

fuitne ut?

1 si filius ... 3 dabatur filii] ei καὶ μετὰ τὸ τὴν δίκην προεγγρέπιαι τελευτήσει ὁ γιός, κινέτην ἀρμόζουσαν αὐτῷ κατὰ τὸ διαθήκης μέμψιν ὁ πατέρ B(Anon.), quasi legerint Graeci nisi filius: sed magis est ut Anonymus ita locum mutarit conjectura sua, cum praesertim Stephanus adnotet legem hanc non pugnare cum praecedentibus, patrem enim non esse filii heredem 4 sit om. P^a 6 ea] eam P^a 7 post militia P^a 8 quiⁱa F² 9 inofficiosi c. et p. dici querellam om. PVLU 10 dicit om. P^a 11 frater imp.] pater imp. P^a 12 nisi si] nisi PLU [patris] partis P^a 13 filio] filia P^a [quar- tam partem] τέταρτον etiam BS (Steph.), τὸ τρίτον propter nou. 18 B (Anon.) et sic deinceps, etiam ubi nou. 18 locum non habet, ut

l. 8 § 15 h. t. | ad om. P^a 15 sustinuit P^a 16 quartam indebitae P^a, quartam debitae L 18 exheredati om. P^a V 19 petere] partem P^a 20 unicum] FP^aL^a, unius P^aL^aU, uni V | sex- cuncta P^a, secuncta L^a | unum] unus P^a, unius P^aVLU 21 semiuncia PVLU | que- relam PLU 22 impensa om. P^a | libertas q. minuant (minuatur P^a) PVU, libertas q. mi- nuant L | nunc quid P^a | minuant] FP^a, mi- nuant P^aVLU | nam om. PVLU 23 quia habet falcidiam falcidia autem] qui habent autem falcidia P^a 24 potest] potes P^a 26 libertatem om. P^a | excludat] exclusi P^a, excludendi V 30 ab officiosi P^a 33 proi- mat P^a 34 in herede] in heredem P^aL^aU, heredem P^a | absoluere P^a

ii quis fuit institutus forte ex semisse, cum ei sextans¹ ex substantia testatoris de-
, et rogatus esset post certum temporis restituere hereditatem, merito dicendum est
iudicium mouere², cum debitam portionem et eius fructus habere possit: fructus
olere in Falcidiam imputari non est incognitum. ergo et si ab initio ex semisse
nstitutus regetur post decennium restituere hereditatem, nihil habet quod queratur, 5
in facile potest debitam portionem eiusque fructus medio tempore cogere. Si quis
um dicat testamentum uel ruptum et inofficium, condicio ei deferri debet, utrum
mouere nolet. Si filius exheredatus in possessione sit hereditatis, scriptus quidem
petet hereditatem, filius uero in modum contradictionis querellam inducat, quemad-
10 ageret, si non possideret, sed peteret. Meminisse autem oportebit eum, qui testa-
n inofficium improbe dixit et non optimuit, id quod in testamento accepit perdere
isecu uindicari quasi indigno ablatum. sed ei demum auferetur quod testamento datum
ii usque ad sententiam indicum³ lite improba perseverauerit: ceterum si ante sen-
15 tium destitut uel decessit, non ei auferetur quod datum est: proinde et si absente eo
um praesentem pronuntietur, potest dici conseruandum ei quod accepit. eo autem 19
tare quis debet, cuius emoluméntum ad eum pertinet: ceterum si id rogatus fuit
ere, non debet iniuria fieri⁴. unde non male Papinianus libro secundo responsorum
si heres fuit institutus et rogatus restituere hereditatem, deinde in querella inofficiorum
tinuit, id quod iure Falcidiae potuit habere solum perdere. Si quis impubes adro-
20 sit ex his personis, quae et citra adoptionem et emanicipationem queri de inofficio-
t, hunc puto remouendum a querella, cum habeat quartam ex constitutione diui Pii.
i egit nec optimuit, an quartam perdat? et puto aut non admittendum ad inofficio-
ut si admittatur, etsi non optimuerit, quartam ei quasi aes alienum concedendam. [B]
causa de inofficiis cognoverit index et pronuntiaverit contra testamentum nec fuerit
atam, ipso iure rescissum est: et suus heres erit secundum quem indicatum est et 25
in possessor, si hoc se contendit: et libertates ipso iure non ualent: nec legata de-
, sed soluta repetuntur aut ab eo qui soluit: aut ab eo qui optimuit et haec utili
repetuntur. fere autem si ante controversiam motam soluta sunt, qui optimuit re-
et ita diuus Hadrianus et diuus Pius rescriperunt. Plane si post [BS. 42, 1, 7 sch. 4
annum inofficium dici coepit est ex magna et iusta causa, libertates non esse 30
idas, quae competierunt uel praestitae sunt, sed uiginti aureos a singulis praestan-
stori.

DESTINUS libro singulari de inofficio testamento. Si autem intra [BS. 39, 1, 8 sch. 21 E]
ennium egerit, libertates non competit. sed Paulus ait praestaturum fidei commissas
ea, scilicet uiginti aureis et in hoc casu a singulis praestandis 35
RECELLUS libro tertio digestorum. Si pars iudicantium de inofficio testa- [B. 39, 1, 9 E]
contra testamentum, pars secundum id sententiam dederit, quod interdum fieri solet,
ius erit sequi eius partis sententiam quae secundum testamentum spectauit: nisi si
iudices inique secundum scriptum heredem pronuntiasse apparebit. Illud notissimum
n qui legatum perceperit || non recte de inofficio testamento dicturum, nisi id totum i. 102
ministravit. 41

DESTINUS libro tertio responsorum. Etiam si querella inofficii testamenti [B. 39, 1, 10 E
LU)]

neia (Cuiacius)? ² debere ins. ³ in ins. (Best) ⁴ fieri alteri?

¹ei' sextans *F*² 2 esse *P*^a 3 cum] aut] ut *P*^a, ait *V* | admittend'o'um *F* | ad
in *P*^a 5 decennium] uicennium *P*^a om. *P* 23 aes alienum] ex alieno *P*^a
re *P*^a *L* | debet] *F*³, debeat *F*² *PVLU* 25 quem] quod *PVL*, inc. *U*^a 29 post] non
et *P*^a, et ei *U* 13 ad om. *P*^a | cete- post *P*^a, non potest *L*^a 31 competierint
rtum *P*^a, utrum *V* 14 non ei aufer- *PV* 35 uiginti] xxu *P*^a, uiginti quinque *L* |
tur *P*^a, non ei auferetur *VU* 15 quo et] sed *P*^a 36 Marcellus] μάρκος *B* 39 iu-
secundo] duo *P*^a 18 querelam *PLU* dicem *PVLU* 41 administrabit *P*, admini-
perdere ... 20 adoptionem om. *P*^a strauerit *V* 42 querelas *P*^a *L*

optimuerit, non ideo tamen donationes, quas uiuus ei¹ perfecisse proponitur, infirmari neque in dotem datorum partem uindicari posse respondi.

- 12 IDEM libro singulari de praescriptionibus. Nihil interest sibi relictum legatum [B. 39, 1, 11] Eſſ filius exheredatus adgnouerit an filio seruoue relictum consecutus sit: utrubique enim praescriptione submouebitur. quin etiam si idem institutum seruum priusquam adire hereditatem iuberet manumiserit, ut ille suo arbitrio aдеat hereditatem, idque fraudulentio consilio fecerit, summouebitur ab actione. Si a statulibero exheredatus pecuniam petere cooperit, uideri adgnouisse parentis iudicium. Si cum filius ademptum legatum instituerit petere, summotus repeat inofficiosi querellam, praescriptione remouendus non est: quamuis enim agendo testamentum comprobauerit, tamen est aliquid, quod testatoris uitio reputetur, ut 10 merito repellendus non sit. Filius testatoris, qui cum Titio eiusdem pecuniae reus fuerat, liberatione Titio legata per acceptilationem Titii liberatus ab actione inofficiosi non summouebitur.
- 13 SCAEUOLA libro tertio responsorum. Titia filiam heredem instituit, filio² legatum dedit: P^e eodem testamento ita cauit: 'Ea omnia quae supra dari fieri iussi, ea dari fieri uolo ab 15 'omni herede bonorumue possessore qui mihi erit etiam iure intestato: item quae dari³ iussero, ea uti dentur fiantque, fidei eius committo.' quaeſitum est, si soror centumuirali iudicio optimuerit, an fideicommissa ex capite supra scripto debeantur. respondi: si hoc quaeratur, an iure eorum, quos quis sibi ab intestato heredes bonorumue possessores successuros credat, fidei committere possit, respondi posse. PAULUS notat: probat autem nec 20 fideicommissa ab intestato data deberi, quasi a demente.
- 14 PAPINIANUS libro quinto quaestionum. Pater filium emancipauit et nepotem ex eo re- P tinuit: emancipatus suscepto postea filio, duobus exheredatis patre praeterito uita decessit. in quaestione de inofficiosi testamenti praecedente causa filiorum patris intentio adhuc pendet. quod si contra filios iudicetur, pater ad querellam uocatur et suam intentionem 25 implere potest.
- 15 IDEM libro quarto decimo quaestionum. Nam etsi parentibus non debetur filiorum here- P ditas propter uotum parentium et naturalem erga filios caritatem: turbato tamen ordine mortaliſtatis non minus parentibus quam liberis pie relinqui debet. Heredi eius, qui [B. 39, 1, 12] post litem de inofficio praeparatam mutata uoluntate deceasit, non datur de inofficio 30 querella: non enim sufficit litem instituere, si non in ea perseueret. Filius, qui de inofficiosi actione aduersus duos heredes expertus diuersas sententias iudicum tulit et unum uicit, ab altero superatus est, et debitores conuenire et ipse a creditoribus conueniri pro parte potest et corpora uindicare et hereditatem diuidere: uerum enim est familie ericiscundae iudicium competere, quia credimus eum legitimum heredem pro parte esse factum: et ideo pars 35 hereditatis in testamento remansit, nec absurdum uidetur pro parte intestatum uideri.
- 16 IDEM libro secundo responsorum. Filio, qui de inofficio matris testamento [B. 39, 1, 13] P contra fratrem institutum de parte ante⁴ egit et optimuit, filia, quae non egit aut non F[P(VLU)]

¹ ei] et? ² filium h. i., filiae (*Cuiacius*)? ³ fieri ins. (*Hal.*) ⁴ de parte ante] de triente? (u. i.)

1 optimuerit] FP^eL^a cum B et BS, non obtinuerit P^eVL^tU^t 2 dotem] ante P^e 3 de pr.] praescriptionis P^e 4 seruoue] seduoē P^e | praescriptionem P^e 5 adiret P^e 6 manumitteret P^e | aдеat] FU, habet PL, eat V 7 a] ad P^eL^t 9 repetati (repetiti P^t) i. querela P, repetita i. querela LU | praescriptionem P^e 10 uitio] iudicio P^eV^t 12 liberationem t. legatam P^e, liberatione t. legatam L | acceptilationem P^e 14 legata P^e 15 'ita' cauit F^t | eam omnia P^eL | dari fieri iussi ea] dari fieri iussit ea L, datio fieri iussit e P^e 16 in testamento P^e, intestati P^eU^t 17 fiantqu'a'e F^t 19 quos] quo F^tU^t | heredes om. P^e 20 fideicommitte possit P^e 21 fideicommissio P^e 22 quinto om. PVU 25 uocatus PL 28 parentum PVLU 29 reliqui P^e 30 muta P^e | datus P^e 31 querelam P^eL^t | quidem inofficiosi actio adu. P^eL 32 iudicium P^eL^t 33 parte om. P^e 35 eum om. P^e 38 fratri P^e | de parte ante] BS (Steph.): κατέλυγε τὴν διαθήκην εἰς μέρος καὶ ἀ ἔλαθεν οὐτίκιας, αἴτινες αὗτῷ καὶ ἐξ ἀδιάθετου καλούμενῷ διέφερον, ἵστη B (Anon.): τοῦ ἐπὸς τῶν παιδῶν εἰς τὸ ἀναλογούν αὕτῳ κινίσαντος: *Graecos crediderim non aliter legisse atque habent libri nostri, sed scriptis Papinianus opinor aut de parte ad se spectante aut de triente*

- ¹ optimuit, in hereditate legitima fratri¹ non concurrit. Contra tabulas filii possessionem [B] iure manumissionis pater accepit et bonorum possessionem adeptus est: postea filia defuncti, quam ipse exheredauerat, quaestionem inofficiosi testamenti recte pertulit: possessio, quam pater accepit, ad irritum reccidit: nam priore iudicio de iure patris, non de iure testamenti quasitum est: et ideo uniuersam hereditatem filiae cum fructibus restitui ne- 5 cesser est.
- 17 | PAULUS libro secundo quaestionum. Qui repudiantis animo non uenit ad accusationem inofficiosi testamenti, partem non facit his qui eandem querellam mouere uolunt. unde si de inofficioso testamento patris alter ex liberis exheredatis ageret, quia² resciso testamento alter quoque ad successionem ab intestato uocatur, et³ ideo uniuersam hereditatem non recte uindicasset: hic si optimuerit, uteretur rei iudicatae auctoritate, quasi centumuiri hunc solum filium in rebus humanis esse nunc, cum facerent intestatum, cre- 10 diderint. Cum contra testamentum ut inofficiosum iudicatur, testamenti factionem ha- [B] buisse defunctus non creditur. non idem probandum est, si herede [BS. 24, 1, 2. 89, 1, 6 sch. 41] non respondente secundum praesentem iudicatum sit: hoc enim casu non creditur ius ex 15 sententia indicis fieri: et ideo libertates competunt et legata petuntur.
- 18 IDEM libro singulare de inofficioso testamento. De qua re etiam constitutio exstat P^o diuorum fratrum, quae huiusmodi distinctionem admittit.
- 19 IDEM libro secundo quaestionum. Mater decedens extraneum ex dodrante [B. 89, 1, 15] P heredem instituit, filiam unam ex quadrante, alteram praeteriit: haec de inofficioso egit et 20 optimuit. quaero, scriptae filiae quomodo succurrentum sit. respondi: filia praeterita id uindicare debet, quod intestata matre habitura esset: itaque dici potest eam quae omissa est etiam, si totam hereditatem ab intestato petat et optineat, solam habituram uniuersam successionem, quemadmodum si altera omisisset legitimam hereditatem. sed non est ad- 25 mittendum, ut aduersus sororem audiatur agenda de inofficioso: praeterea dicendum est non esse similem omittenti eam, quae ex testamento adiit: et ideo ab extraneo semissem uindicandum et defendendum totam semissem esse auferendum, quasi semis totus ad hanc pertineat. secundum quod non in totum testamentum infirmatur, sed pro parte intestata efficitur, licet quasi furiosae iudicium ultimum eius damnetur. ceterum si quis putauerit filia optinente totum testamentum infirmari, dicendum est etiam institutam ab intestato 30 posse adire hereditatem: nec enim quae ex testamento adiit, quod putat ualere, repudiare legitimam hereditatem uidetur, quam quidem nescit sibi deferri: cum et hi qui sciant ius suum, eligentes id quod putant sibi competere, non amittant. quod euenit in patrono, qui iudicium defuncti falsa opinione motus amplexus est: is enim non uidetur bonorum posses- 35 sionem contra tabulas repudiasse. ex quibus apparet non recte totam hereditatem praeteri- tam uindicare, cum resciso testamento etiam institutae saluum ius sit adeundae hereditatis.
- 20 SCAEUOLA libro secundo quaestionum. Qui de inofficioso uult dicere, licet [B. 89, 1, 16] P negetur filius, Carbonianam bonorum possessionem non debet accipere (totiens enim ea indulgenda est, quotiens, si uere filius esset, heres esset aut bonorum possessor, ut interim et possideat et alatur et actionibus praecaudicum non patiatur: qui uero de inofficioso dicit, 40 nec actiones mouere debet nec aliam ullam quam hereditatis petitionem exercere nec ali), ne umquam melioris sit condicionis, quam si confitetur aduersarius.

F[P(VLU)]

¹ formant B et BS: fratri del. (Ant. Faber)

² ageret et quia? ³ et del.

1 in hereditatem legitimam PVU 2 iure m. m. p. a. et b. possessionem om. LU, 1 concurrit ... 3 quaestionem in litura P^o, inc. P^oV^o 4 recidat P^o, recedit U^o 7 non conuenit P^o 8 in officio P^o | querelam id mon. P^oL 9 patris alter ... 10 testamento om. P^o?VL 12 esse om. P^o | faceret VLU^o, inc. P^o | crediderint F^o, crediderant P^o 13 test. ut inoff. test. P^o, ut inoff. test. P^o 15 responde P^o 17 re) se P^oL |

ex'stat F^o 18 diuersorum P^o, duorum L | amittat P^o 22 eam quae] etiam P^o 26 omittenti] omittendam P^o, omittendi L | ab om. P^oL 28 non om. P^o | intestati P^o 30 optimente] optimere P^o 32 deferri ... 33 sibi om. P^o 33 eliger'e's F^o 35 ap- 36 uidearet P^oL 41 nec ali: ne umquam] nec alienum quam P^o? nec ali·num quamquam L^o, nec (ne V) alias unquam fP^oV^oL^oU, inc. V^o

- 21 PAULUS libro tertio responsorum. Eum, qui inofficiosi testamenti querellam [B. 39, 1, 17] P instituit et fraude heredis scripti, quasi tertiam partem hereditatis tacite rogatus esset ei restituere, reliquit eam actionem, non uideri deseruisse querellam et ideo non prohiberi eum 1 repetere inchoatam actionem. Item quaesitum est, an heres audiendus est, ante de inofficio querellam actam desiderans restitui sibi ea quae soluit¹. respondit ei, qui sciens in- 5 2 debitum fideicommissum soluit, nullam repetitionem ex ea causa competere. Idem respondit, euicta hereditate per inofficiosi querellam ab eo qui heres institutus esset, perinde omnia obseruari || oportere, ac si hereditas adita non fuisset: et ideo et petitionem integrum debiti f. 103 heredi instituto aduersus eum qui superauit competere et compensationem debiti. 9
- 22 TRYPHONINUS libro septimo decimo disputationum. Filius non impeditur, quo [B. 39, 1, 18] P minus inofficium testamentum matris accusaret, si pater eius legatum ex testamento matris accipiet uel adisset hereditatem, quamquam in eius esset potestate: nec prohiberi pa- 1 trem dixi iure filii accusare: nam indignatio filii est. Et quaerebatur, si non [BS. 39, 1, 10] optinuissest in accusando, an quod patri datum est publicaretur? quoniam alii commodum uictoriae parat et in hac causa nihil ex officio patris, sed totum de meritis filii agitur. et² 15 inelinandum est non perdere patrem sibi datum, si secundum testamentum pronuntiatum 2 fuisset. Multo magis si mihi legatum testator dedit, cuius de inofficio testamento [BS.] filius agens decessit me herede relichto, egoque hereditariam causam peregi et uictus sum: id quod mihi eo testamento relictum est, non perdam: utique si iam defunctus agere coe- 20 perat. Item si adrogavi eum, qui instituerat litem de inofficio testamento eius qui mihi 20 legatum dedit, itemque peregero nomine filii nec optinuero: perdere me legatum non oportet, quia non sum indignus, ut auferatur mihi a fisco id quod derelictum³ est: cum non proprio nomine, sed iure cuiusdam successionis egi.
- 23 PAULUS libro singulari de inofficio testamento. Si ponas filium emancipatum prae- P/ teritum et ex eo nepotem in potestate retentum heredem institutum esse: filius potest 25 contra filium suum, testatoris nepotem petere bonorum possessionem, queri autem de in- officio testamento non poterit. quod si exheredatus sit filius emancipatus, poterit queri 1 et ita inngetur filio suo et simul cum eo hereditatem optinebit. Si hereditatem [B. 39, 1, 19] ab heredibus institutis exheredati emerunt uel res singulas scientes eos heredes esse: aut conduxerunt praedia aliudue quid simile fecerunt: uel soluerunt heredi quod testatori de- 30 2 bebant: iudicium defuncti adgnoscere uidentur et a querella excluduntur. Si duo sint filii exheredati et ambo de inofficio testamento egerunt et unus postea constituit non agere, pars eius alteri ad crescere. idemque erit, et si tempore exclusus sit.
- 24 ULPIANUS libro quadragensimo octauo ad Sabinum. Circa inofficiosi querel- [B. 39, 1, 20] S iam euenire plerumque adsolet, ut in una atque eadem causa diuersae sententiae profe- 35 rantur. quid enim si fratre agente heredes scripti diuersi iuris fuerunt? quod si fuerit, pro parte testatus, pro parte intestatus decessisse uidebitur.
- 25 IDEM libro secundo disputationum. Si non mortis causa fuerit donatum, sed [B. 39, 1, 21] S inter uiuos, hac tamen contemplatione, ut in quartam habeatur: potest dici inofficio querellam cessare, si quartam in donatione habet aut si minus habeat, quod deest uiri boni 40 1 arbitratu repleatur: aut certe conferri oportere id quod donatum est. Si [BS. 39, 1, 6 sch. 3] quis, cum non possit de inofficio queri, ad querellam admissus pro parte rescindere testamentum temptet et unum sibi heredem eligat, contra quem inofficio querellam F[P(VLU)]
- ¹ desiderans r. s. e. q. soluit ante de inoff. q. actam? ² agitur, eo? ³ relictum (edd.)?
- 1 testamento P°L 2 scripte P° 3 deser- cum ex eo F°P°L° 29 exhereditati P° 30 con-
uiisse P° 6 repetitione'm' F (sed dubium, duixerint PVLU | fecerint uel soluerint PLU,
num in littera sit expuncta) 7 hereditatem P° fecerit uel soluerit V 31 excludantur P
9 competere) eos petere P° 10 filiu'c's F | 32 egerint PVL 34 xluiiii PLU, quinquag.
impeditus P° 12 accipiat P° 15 parati' nono V 36 frater P° | fuerunt] fuerint PVLU
F°'L 17 testamento om. P° 18 me] nec P° 37 pro parte test. om. P° 40 donationem
20 item] item F°P°L° 24 ponas] FP°U, PVLU [quod] quo P° 42 inofficio P°,
proponas P°VLU 25 et om. P°L° | reten- inoffi L 43 sibi om. P°
tum om. P° 27 qu'a'eri F 28 cum eo]

institutus¹, dicendum est, quia testamentum pro parte ualeat et praecedentes eum personae exclusae sunt, cum effectu eum querellam instituisse.

- 6 IDEM libro octavo disputationum. Si sub hac condicione fuerit heres institutus 'si Stichum manumiserit' et manumisisset, et posteaquam manumisit inofficium uel iniustum testamentum pronuntietar: sequum est huic quoque succurri, ut serui pretium a 5 manumisso accipiat, ne frustra seruum perdat.
- 7 IDEM libro sexto opinionum. Si instituta de inofficio testamento accusatione [B.39,1,23 S] de lite pacto transactum est nec fides ab herede transactioni praestatur, inofficio causam 1 integrum esse placuit. Ei, qui se filium eius esse adfirmat, qui testamento id denegauit, 2 tamen eum exheredauit, de inofficio testamento causa superest. De inofficio testamento 10 3 I militis dicere nec miles potest. De inofficio testamento nepos contra patrum suum f. 103' uel alium scriptum heredem pro portione egerat et optimuerat, sed scriptus heres appella- 4 uerat: placuit interim propter inopiam pupilli alimenta pro modo facultatum, quae per in- officio testamenti accusationem pro parte ei vindicabantur, decerni eaque aduersarium ei 5 subministrare necesse habere usque ad finem litis. De testamento matris, quae existimans 15 perisse filium alium heredem instituit, de inofficio queri potest.
- 8 PAULUS libro singulari de septemuiralibus iudiciis. Cum mater militem filium [B.39,1,24 S] falso audisset decexisse et testamento heredes alios instituisse, diuus Hadrianus decreuit hereditatem ad filium pertinere ita, ut libertates et legata praestentur. hic illud adnotatum² quod de libertatibus et legatis adicitur: nam cum inofficium testamento arguitur, 20 nihil ex eo testamento ualeat.
- 9 ULPIANUS libro quinto opinionum. Si suspecta collusio sit legatarii inter [B.39,1,25 S] scriptos heredes et eum qui de inofficio testamento agit: adesse etiam legatarios et uoluntatem defuncti tueri constitutum est; eidemque permisum est etiam appellare, si contra 1 testamento pronuntiantur fuerit. De inofficio testamento matris spurii quoque filii dicere 25 2 possunt. Quamuis instituta inofficio testamenti accusatione res transactione de- [Ep.11,21] cisa sit, tamen testamentum in suo iure manet: et ideo datae in eo libertates atque legata, 3 usque quo Falcidio permittit, suam habent potestatem. Quoniam femina nullum ad- [Ep.] optare filium sine iusso principis potest, nec de inofficio testamento eius, quam quis sibi 4 matrem adoptiuam falso esse existimat, agere potest. In ea prouincia de inofficio 20 testamento agi oportet, in qua scripti heredes domicilium habent.
- MARCIANUS libro quarto institutionum. Aduersus testamentum filii in adoptio- [B.39,1,26 S] nem dati pater naturalis recte de inofficio testamento agere potest. Tutoribus³ [BS.39,1,32] pupilli nomine sine periculo eius, quod testamento datum est, agere posse de inofficio 35 et falso testamento dini Seuerus et Antoninus rescripserunt.
- PAULUS libro singulari de septemuiralibus iudiciis. Si is qui admittitur ad [B.39,1,27 S] accusationem, nolit aut non possit accusare, an sequens admittatur, uidendum est. et plau- 40 posse, ut fiat successioni locus. Quantum ad inofficio liberorum uel parentium que- 45 nam pertinet, nihil interest, quis sit heres scriptus ex liberis an extraneis uel municipibus. heres extiterim ei, qui eo testamento institutus est quod de inofficio arguere uolo, mihi nocebit, maxime si eam portionem non possideam uel iure suo possideam.
- (VLU)

obtineat ins. (u. i.) ² adnotandum? (u. i.) ³ tutorem?

Institutus BS (Steph.): ἔκίνησε δὲ ὅμως ...
institutus [δέ] καὶ κατέλυσεν ἐκ μέρους τὴν
Inn: item B (Anon.): εάν τις μή δύνα-
 κινηταί τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμυνε
 καθ' ἐνὸς κληρονόμοι, ut excidisse ui-
 et obtineat post institutus: quamquam
 det ut id suspernit Graecus uterque |
 FPU, habet VL: ἐπειδὴ εἰς μέρος οὐ
 γνώσαντος ἐρρωτᾶι διαθήκη BS (Steph.)
 que B 2 effectū^m FL 3 libro
 opinionum¹ octavo F, libro (liber P)

ui opinionum (opino non P²) octavo PVLU
 4 et manumisset P³ | inofficium P⁴ 9 dene-
 gabit F 10 exheredabit (non exhaeredabit) F |
 causa superest de inofficio testamento om. F²
 12 heredem om. P 13 facultatum PL 14 ea-
 qu'a e F² 19 huic P⁴ VLU, inc. P⁴ | adno-
 tatum² ἀλιον ἐντάγθα συμειώσασθαι BS (Steph.):
 adnotandum det. 22 suscepta P⁴ V 34 quo P⁴
 35 diuus P | antonini P⁴, antonius VL 38 ad
 om. P⁴ | parentum PVLU

3 Diuersum dicemus, si legauerit mihi eam rem, quam quis ex eo testamento acceperat: nam si eam adgnoscam, repellar ab accusatione. quid ergo si alias voluntatem testatoris probauerim? puta in testamento adscripserim post mortem patris consentire me? repellendus sum ab accusatione.

32 IDEM libro singulari de inofficio testamento. Si exheredatus petenti legatum ex testamento aduocationem praebuit procurationem suscepit, remouetur ab accusatione: adgnouisse enim uidetur, qui qualequale iudicium defuncti comprobauit. Si legatario heres extiterit exheredatus petieritque legatum, uidebimus an sit summouendus ab hac accusatione: certum est¹ enim iudicium defuncti et rursus nihil ei ex testamento relictum uerum est. tutius tamen fecerit, si se abstinuerit a petitione legati.

4

B. 39, 1, 28

P

10

III. R DE HEREDITATIS PETITIONE R

E.P.S.

1 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. Hereditas ad nos pertinet aut [B. 42, 1, 1] E^{*} uetere iure aut nouo. uetere e lege duodecim tabularum || uel ex testamento, quod iure f. 104 factum est

15

2 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. (sine suo nomine siue per se² siue [B. 42, 1, 2] E^{*} per alios effecti sumus,

3 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. ueluti si eam personam, quae in [B. 42, 1, 3] E^{*} nostra potestate sit, institutam iusserimus adire hereditatem: sed et si Titio, qui Seio heres extitit, nos heredes facti sumus, sicuti Titii hereditatem nostram esse intendere possumus, ita et Seii) uel ab intestato (forte quod sui heredes defuncto sumus, uel adgnati, uel quod manumisimus defunctum, quodue parens noster manumiserit). nouo iure flunt heredes omnes qui ex senatus consultis aut ex constitutionibus ad hereditatem uocantur.

4 PAULUS libro primo ad edictum. Si hereditatem petam ab eo, qui unam rem [B. 42, 1, 4] E possidebat, de qua sola contiouersia erat, etiam id quod postea coepit possidere restituet.

25

5 ULPIANUS libro quarto decimo ad edictum. Diuus Pius rescripsit prohibendum [B. 42, 1, 5] E possessorum hereditatis, de qua contiouersia erit, antequam lis inchoaretur, aliquid ex ea distrahere: nisi maluerit pro omni quantitate hereditatis uel rerum eius restitutione satis dare: causa autem cognita, etsi non talis data sit satisdatio, sed solita cantio, etiam post litem coeptam deminutionem se concessurum praetor edixit, ne in totum deminutio impenrita in aliquo etiam utilitates alias impeditat. ut puta si ad funus sit aliquid necessarium: nam funeris gratia deminutionem permittit. item si futurum est, ut, nisi pecunia intra diem soluatur, pignus distrahat. sed et propter familiiae cibaria necessaria erit deminutio.

1 sed et res tempore perituras permettere debet praetor distrahere. Diuus Hadrianus Trebio Sergiano rescripsit, ut Aelius Asiaticus daret satis de hereditate quae ab eo petitur, et sic falsum dicat: hoc ideo, quia sustinetur hereditatis petitionis iudicium, donec falsi causa

2 agatur. Eorum indiciorum, quae de hereditatis petitione sunt, ea auctoritas est, ut nihil in praeiudicium eius iudicij fieri debeat.

F[P(VLU)]

¹ certum est] secutum? (similiter, nempe secutus est, Goudsmijt eenige Opmerkingen betr. het rom. Regt 1865 p. 27) ² siue per se] firmant B (u. i.), sed uidentur insiticia

1 eo] FP^aU, om. P^aVL 2 repellat P^a | voluntatem] uoluntates P^aL | testatoris om. P^a, testatore V 3 consentire me] F^a, consentire F^aPL, consentire V, me consentire U 7 qualequale] tale PVLU, ubi in margine adnotatur lectio Pisana 14 ex lege PVLU 16 siue suo nomine] εἴτε σούο ονόματι ἡ δι' ἔαγτῶν ἡ διὰ τῶν περγκότων ἡμίν προσπορίζειν γερόναmen κληρονόμοι BS (Steph.), εἴτε οἰκεῖο ονόματι εἴτε διὰ τῶν ὑπερογ- ciῶν ἡμῶν B (Anon.): cf. locus similis Ulpiani 11, 1, 9, 6 19 si om. P^a 22 ma-

numissus P^a, manus simus L^a 23 senatus consultus P^a, senatus consulto V 25 posseidet P^a | sola om. P^aV, inc. L^a | possidere] retinere P^a 26 pius om. P^aV 27 posse- rem P^a 28 nisi mal. . . . satisdare om. P^a 31 utilitatem] uti P^a | impedias P^a 33 ci- uaria F 34 sed] si P^a | res t. perituras] res t. petitas P^a, rem t. peritram VL 35 sa- tiaticus P^a | et sic] e V, inc. P^a 36 falsus P^a | causa falsi PL 37 eorum] quo P^a, quorum P^aVLU | de om. PVL^aU, in L^a | in praeiudicium] insinuandum inditum P^a

- 6 IDEM libro septuagessimo quinto ad edictum. Si testamentum falsum esse dicatur et ex eo legatum petatur, uel praestandum est oblata cautione uel querendum an debeat, etsi testamentum falsum esse dicatur. ei tamen qui falsi accusat, si suscepta cognitio est, non est dandum. B. 42, 1, 6 E
- 7 IDEM libro quarto decimo ad edictum. Si quis libertatem ex testamento sibi competit, non debet iudex de libertate sententiam dicere, ne praefudicium de testamento cognitio faciat: et ita senatus censuit: sed et diuus Traianus rescripsit differendum de libertate iudicium, donec de inofficio iudicium aut inducatur aut finem accipiat. B. 42, 1, 7 E
- 1 Ita demum autem sustinentur liberalia iudicia, si iam de inofficio iudicium contestatum est: ceterum si non contestetur, non exspectantur¹ liberalia iudicia: et ita diuus Pius 10 rescripsit. nam cum quidam Licinnianus de statu suo quaestionem patiebatur et, ne matruus pronuntiaretur de condicione sua, nolebat ad liberale iudicium ire, dicens suscepturum se de inofficio testamento iudicium et petitum hereditatem, quia libertatem et hereditatem ex testamento sibi defendebat: diuus Pius ait, si quidem possessor esset hereditatis Licinnianus, facilius audiendum, quoniam esset hereditatis nomine iudicium suscepturus et 15 erat in arbitrio eius, qui se dominum esse dicit, agere² de inofficio testamento iudicium. nunc uero sub obtantu iudicij de inofficio testamento ab ipso Licinniano non suscepti per quinquiennium non debere moram fieri seruituti. plane summatim aetimandrum iudici concessit, an forte bona fide imploretur iudicium de testamento: et si id deprachenderit, praetitendum modicum tempus, intra quod si non fuerit contestatum, iubeat iudicem liber- 20 tatis f. 104' partibus suis fungi. Quotiens autem quis patitur controversiam libertatis et here- ditatis, sed se non ex testamento liberum dicit, sed alias uel a viuo testatore manumissum, non debere impediri liberalem causam, licet iudicium de testamento moueri speretur, diuus Pius rescripsit: adiecit plane in rescripto, dummodo praedicatur iudicet liberalis cause, ne 25 nullum admiculum libertatis ex testamento admittat. B. 42, 1, 8 E
- 8 PAULUS libro sexto decimo ad edictum. Legitimam hereditatem vindicare non prohibetur is qui, cum ignorabat uires testamenti, iudicium defuncti secutus est. B. 42, 1, 9 E
- 9 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Regulariter definiendum est eum B. 42, 1, 10 E demum teneri petitione hereditatis, qui uel fus pro herede uel pro possessore possidet uel rem hereditariam B. 42, 1, 11 E
- 10 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. licet minimam. Itaque qui ex asse B. 42, 1, 10 E uel ex parte heres est, intendit quidem hereditatem suam esse totam uel pro parte, sed hoc solum ei officio iudicis restituitur quod aduersarius possidet, aut totum, si ex asse sit heres, aut pro parte ex qua heres est. B. 42, 1, 11 E
- 11 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Pro herede possidet, qui putat B. 42, 1, 11 E se heredem esse. sed an et is, qui scit se heredem non esse, pro herede possideat, quae- F[P(VL, u. 31 licet ... p. 184, 5 mendacium erasis et a m. rec. restitutis, U)]
-
- ¹ exspectant (*Hal.*)? ² adigere?
- 1 ad edictum *om. F²* 2 et *om. P^a* | uel quaerendum ... 3 dicatur] *cum uulgo interpongatur plene post* debeat, *Goudomitus* (*l. c. p. 182*) *p. 22 recte distinxit sic secutus BS* (*Steph.*): ἡ τέως, ἐάν πλαστή λέγεται εἶναι ἡ διαθήκη, αὐτὸ τούτῳ χρή ζητοῦνται, εἴπερ ἀρά ... ἐποφείλεται ... τὸ αὐτὸ λόγιτον 3 si] sed si *P^a*, *inc. V* 4 cognitio est cognitione *P^a* 6 praefudicatio *P^a* 7 faciat] *FP^a*, fiat *P^aVLU* | *trianus F^a*, *traianus F^a*, *trahianus F^a* 10 ex- expectantur] contestantur *P^a*: τότε τὴν περὶ τῆς ἔλευθερίας οὐχ ὑπερθέμεθα ζήτησιν *BS* (*Steph.*), οὐχ ὑπερτίθεται ἡ περὶ τῆς ἔλευθερίας δίκη *B* (*Anon.*) 11 *λικινιανός BS* (*Steph.*) | *mate- rius F^a* 12 liberare *P^a* | ire ... 13 iudicium *om. P^a* 14 esset] esse *U^a*, *om. V*, *inc. P^a*
- 15 *licinianus P^a* 17 *nunc*] non *PVLU* 18 iudicij *P^aL^a* 19 concessit an] concessit in *F*, concessi *P^aV^a*, concessi .. *L^a*, concessit si *P^aL^aU*: ei μετὰ πίστεως ἀγαθῆς αἰτεῖ *BS* (*Steph.*) 20 praestituendam *P^a* 22 ex test. liberum esse dicti *P*, esse (esse ex *L^a*) test. liberum dicit *L* | manumissio *P^aL^a* 24 plane] sane *PVLU* | ne nullum *P^a*, nec ullum *V^a*, 25 admiculum *P^a* | admittat] *fV^a*, admittet *FPL^aU*, admittet *L^a*, admitti *V* 27 uires *F^a* 31 minimam ... 32 heres est] mini.....8 ex parte heres qui ex asse uel ex parte heres *P^a*, minimam qui ex parte heres est *V*, m. i. qui uel ex a. u. ex p. h. est *U* 33 sit heres] heres est *P^aV^a*, heres ... *P^a* 35 proh'ib'e- rede *F^a* 36 proh'ib'erade *F^a*

ritur: et Arrianus libro secundo de interdictis putat teneri, quo iure nos uti Proculus scribit.
 1 sed enim et bonorum possessor pro herede uidetur possidere. Pro possessore uero possidet
 praedo,
 12 IDEM libro sexagensimo septimo ad edictum. qui interrogatus cur possideat, [B. 42, 1, 12] E⁵
 responsurus sit 'quia possideo' nec contendet se heredem uel per mendacium,
 13 IDEM libro quinto decimo ad edictum. nec ullam causam possessionis possit [B. 42, 1, 13] E
 dicere: et ideo fur et raptor petitione hereditatis tenentur. Omnibus etiam titulis hic pro
 possessore haeret et quasi iniunctus est. denique et pro emptore titulo haeret: nam si a
 furioso emero sciens, pro possessore possideo. item in titulo pro donato quaeritur, an
 quis pro possessore possideat, ut puta uxor uel maritus: et placet nobis Iuliani sententia 10
 pro possessore possidere eum, et ideo petitione hereditatis tenebitur. item pro dote titulus
 recipit pro possessore possessionem, ut puta si a minore duodecim annis nupta mihi quasi
 dotem sciens accepi. et si legatum mihi solutum est ex falsa causa scienti, utique pro
 2 possessore possidebo. Is autem qui restituit hereditatem teneri hereditatis petitione non
 potest, nisi dolo fecit, id est si scit et restituit: nam et dolus praeteritus uenit in heredi- 15
 tatis petitione, quasi dolo desiderit possidere. Neratius libro sexto membranarum scribit
 ab herede peti hereditatem posse etiam si ignoret pro herede uel pro possessore defunctum
 possedisse. idem esse libro septimo ait etiam si putauit heres eas res ex hac hereditate
 4 esse quae sibi delata est. Quid si quis hereditatem emerit, an utilis in eum petitio here-
 ditatis deberet dari, ne singulis iudiciis uexaretur? uenditorem enim teneri certum est: sed 20
 finge non extare uenditorem uel modico uendidisse et bonae fidei possessorem fuisse: an
 porrigi manus ad emptorem debeant? et putat Gaius Cassius dandam utilem actionem.
 5 Idem erit dicendum et si paruo pretio iussus uendere heres Titio hereditatem uendidit:
 nam putat dicendum Papinianus aduersus fideicommissarium dari actionem: ab herede enim
 6 peti non expedit peregrinum pretium habente. Sed et si retenta certa quantitate restituere 25
 rogatus sit, idem erit dicendum. plane si accepta certa quantitate restituere rogatus est,
 non putat Papinianus ab herede petendam hereditatem, quoniam pro herede, quod condi-
 cionis implenda gratia accepit, non possidetur. sed Sabinus in statulibero contra: et id
 7 uerius est, quia pecunia hereditaria est. Idem et in eo qui solos fructus ex hereditate re- 29
 tinet, dicendum erit: tenetur enim et is || hereditatis petitione. Si quis sciens alienam emit f. 105
 hereditatem, quasi pro possessore possidet: et¹ sic peti ab eo hereditatem quidam putant.
 quam sententiam non puto ueram: nemo enim praedo est qui pretium nu- [D. 50, 17, 126 pr.
 9 merauit: sed ut emptor uniuersitatis utili tenetur. Item si quis a fisco hereditatem (D)
 10 quasi uacantem emerit, aequissimum erit utilem actionem aduersus eum dari. Apud Mar-
 cellum libro quarto digestorum relatum est, si mulier hereditatem in dotem dedit, maritum 35
 pro dote quidem possidere hereditatem, sed petitione hereditatis utili teneri: sed et ipsam
 11 mulierem directa teneri Marcellus scribit, maxime si iam factum diuortium est. Heredem
 autem etiam earum rerum nomine, quas defunctus pro emptore possedit, hereditatis peti-
 tionem teneri constat, quasi pro herede possideat: quamuis etiam earum rerum nomine, quas
 12 pro herede uel pro possessore defunctus possedit, utique teneatur. Si quis absentis nomine 40

F[P(VLU)]

¹ possideret (Krueger)?

1 adrianus P^aL, hadrianus V | libro secundo
 om. P^a 2 enim] etenim PV | pro om. P^a
 4 sexagensimo septimo] lx PV, xl U 5 con-
 tendit PU, contendat V 6 ulla causa P^a
 7 raptor] raptoso pet. F^a 8 adheret et PVU,
 aderet et L | adheret nam PVLU 10 ut puta
 ut uxor P^a 11 titulus] tulus P^a, titulus L^a
 13 accepi et] accipiet F^aP^aVL, accipiat U
 15 scit et] sciet P^a, sciens P^aVLU 16 pe-
 titionem PL | a neratius (neratius L, hen-
 ratius P^a, heraclius V) l. inc. FPVL 18 ab
 idem l. inc. PVL | esse om. PVLU | heres

om. P^a 20 ne singulis iudiciis uexaretur]
 ἵνα μή ὁ ἀληθικός τῆς κληρονομίας κύριος ...
 πολλοὶ σκύλληται ... δικαστηρίοις BS (Steph.),
 quasi esset in Latinis uexaretur heres: sed
 magis est, ut Latina male acceperit Stephanus
 22 cassius in transitu a pagina ad pag. om. P |
 actionem utilem PVL 25 habentem PL
 27 conditionis L^a, uenditionis P^a 28 gra-
 tiā P^a 29 est hereditaria PVLU 32 nu-
 merabit P^a 35 marito P^a 36 sed et ipsam
 mulierem directa teneri om. PVLU, supplevit
 ex Pi(sana) U^a

possideat hereditatem, cum sit incertum an ille ratum habeat, puto absentis nomine petendam hereditatem, ipsius vero nequaquam, quia non uidetur pro herede uel pro possesse possidere, qui contemplatione alterius possidet: nisi forte quis dixerit, cum ratum non habet, iam procuratorem quasi praedonem esse: tunc enim suo nomine teneri potest. Non solum autem ab eo peti hereditas potest, qui corpus hereditarium possidet, sed et si nihil. 5 et uidendum¹, si non possidens optulerit tamen se petitioni, an teneatur. et Celsus libro quarto digestorum scribit ex dolo eum teneri: dolo enim facere eum qui se offert petitioni. quam sententiam generaliter Marcellus apud Iulianum probat: omnem, qui se offert petitioni, quasi possidentem teneri. Item si quis dolo fecerit, quo minus possideat, hereditatis petitione tenebitur. sed si alius nanctus possessionem, quam ego dolo malo amiseram, 10 paratus sit iudicium pati, Marcellus libro quarto digestorum tractat, ne forte euaneat aduersus eum qui desit litis aestimatio: et magis euanesceat ait, nisi potentis interest: certe, inquit, si rem paratus sit restituere, indubitatum erit euanesceare. sed si is qui dolo desit 15 ante conueniatur, eum qui possidet non liberabit. Item a debitore hereditario quasi a iuris possessoribus: nam et a iuris possessoribus posse hereditatem peti constat.

14 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Sed utrum ex delicto an ex contractu [B. 42, 1, 14] E debitor sit, nihil refert. debitor autem hereditarius intellegitur is quoque qui seruo hereditario promisit, uel qui ante aditam hereditatem damnum dedit

15 GARUS libro sexto ad edictum prouinciale. uel aliquam rem hereditariam [B. 42, 1, 15] E subripuerit.

16 UPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Quod si in diem sit debitor uel [B. 42, 1, 16] E sub condicione, a quo petita est hereditas, non debere eum damnari. rei plane iudicatae tempus spectandum esse secundum Octaueni sententiam, ut apud Pomponium scriptum est, an dies uenerit: quod et in stipulatione conditionali erit dicendum. si autem non uenerit, canere officio iudicis debeat de restituendo hoc debito, cum dies uenerit uel condicio ex-

1 titerit. Sed et is qui pretia rerum hereditiarum possidet, item qui a debitore hereditario 2 exigit, petitione hereditatis tenetur. Unde Iulianus libro sexto digestorum ait ab eo, qui

3 petit hereditatem et litis aestimationem consecutus est, hereditatem peti posse. Non solum autem a debitore defuncti, sed etiam a debitore hereditario peti hereditas potest: denique ab eo, qui negotia hereditaria gessit, et Celso et Iuliano uidetur peti hereditatem posse, so

4 sed si heredis negotia gessit, nequaquam: ab heredis enim debitore peti hereditas non potest. Iulianus scribit, si is, qui pro herede possidebat, ui fuerit deiectus, peti [BS. 18, 5, 51]

ab eo hereditatem posse quasi a iuris possessoribus, quia habet interdictum unde ui, quo uictus cedere debet: sed et eum qui deiecit petitione hereditatis teneri, quia res hereditarias [BS.] 34

5 pro possessoribus possidet. Idem Iulianus ait, siue quis | possidens siue non rem uendiderit, f. 105' petitione hereditatis eum teneri, siue iam pretium recepit siue petere possit, ut et hic actione

6 nibus cedat. Idem scribit patronum hereditatem petere non posse ab eo, cui libertus in fraudem alienauit, quia Caluisiana actione ei tenetur: patroni enim iste debitor est, non

7 hereditarius. ergo nec ab eo, cui mortis causa donatum est, peti hereditas potest. Idem Iulianus scribit, si quis ex causa fideicommissi restituerit hereditatem uel singulas res pra- 40 stiterit, peti ab eo hereditatem posse, quia habet condicionem earum, quae sunt ex ea

F[P(VLU)]

¹ sed et si nihil, uidendum?

2 ipsius] ipsi P^a 3 dixerit] PVLU, dixit F: ei μή ἀπά τις εῖτοι BS (Steph.) 4 habeat PVLU | non solum a. ab eo p. h. potest om. PVLU^a 6 et uidendum] euuidendum P^a, euidendum P^b, cuipicendum L^a, uidendum VU 8 generaliter marcellus] marc. P^a, marc. gen. P^bV | auferit P^a 10 nactus fPVLU 11 tractat] scribi tractat L^a, scribit PVU | ne f. euaneat F^a .. f. euaneat P^a, ne forte euaneat V^aL^a, num forte euaneat P^bV^a 13 inquit F^a | dolo do P^a

16 contractu uenit debitor P^a 17 s. hereditario P^a, hereditatis V 18 dedit dampnum PVL 19. 20 om. P^a 21 sit om. P^a 23 octauaeni L, hoctauiani P^aV 24 et om. PVLU^a 28 posse peti PVLU 29 defunctis P^a 30 negotium hereditaria P^a, negotium hereditarium P^bV 31 neg. her. PVL | enim om. P^a] debitoris P^a | hereditatis P^a 32 here^de^f F^a | fuerat P 33 posse] possit P 35 quis possident F^aP^a 37 libertus in] libertus hereditatem in P^a 41 quia] qui P^aL

8 causa solutae, et ueluti iuris possessor est. Sed et si pretia rerum, quas distraxit, ex causa fideicommissi soluit, peti hereditatem ab eo posse, quia repetere potest. sed his casibus actiones suas dumtaxat eum praestaturum, cum et res exstant et¹ potest petitor etiam per in rem actionem eas uindicare.

17 GARUS libro sexto ad edictum prouinciale. Quod si possessor hereditatis ob [B. 42, 1, 17] E id, quod ex testamento heredem se esse putaret, legatorum nomine de suo soluit, si quis ab intestato eam hereditatem euincat, licet damnum uidetur esse possessoris, quod sibi non prospexerit stipulatione 'euicta hereditate legata reddi', attamen quia fieri potest, ut eo tempore soluerit legata, quo adhuc nulla controuersia mota sit, et ob id nullam interposuerit cautionem, placet in eo casu euicta hereditate dandam ei esse repetitionem. sed cum cesse 10 sante cautione repetitio datur, periculum est, ne propter inopiam eius, cui solutum est legatum, nihil repeti possit, et ideo secundum senatus consulti sententiam subueniendum ei est, ut ipse quidem ex retentione rerum hereditiarum sibi satisfaciat, cedat autem actionibus petitori, ut suo periculo eas exerceat.

18 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Item uidendum, si possessor hereditatis uenditione per argentarium facta pecuniam apud eum perdidit, an petitione hereditatis teneatur, quia nihil habet nec consequi potest. sed² Labeo putat eum teneri, quia suo periculo male argentario credidit: sed Octanenus ait nihil eum praeter actiones praestaturum, ob has igitur actiones petitione hereditatis teneri. mihi autem in eo, qui mala fide possedit, Labeonis sententia placet: in altero uero, qui bona fide possessor est, Octa- 20 1 ue ni sententia sequenda esse uidetur. Si quis, cum peteretur ab eo hereditas, neque rei neque iuris uelut possessor erat, uerum postea aliquid adeptus est, an petitione hereditatis uideatur teneri? et Celsus libro quarto digestorum recte scribit hunc condemnandum, licet 2 initio nihil possedit. Nunc uideamus, quae ueniant in hereditatis petitione. et placuit uni- 25 uersas res hereditarias in hoc iudicium uenire, siue iura siue corpora sint,

19 PAULUS libro uicensimo ad edictum. et non tantum hereditaria corpora, sed [B. 42, 1, 19] E et quae non sunt hereditaria, quorum tamen periculum ad heredem pertinet: ut res pignori datae defuncto uel commodatae depositae. et quidem rei pignori datae etiam specialis petitio est, ut et hereditatis petitione contineatur, sicut illae quarum nomine Publiciana competit. sed licet earum nomine, quae commodatae uel depositae sunt, nulla sit facile 20 1 actio, quia tamen periculum earum ad nos pertinet, aequum est eas restitui. Quod si pro emptore usucapio ab herede impleta sit, non ueniet in hereditatis petitione: quia heres, id 2 est petitor, eam uindicare potest nec ulla exceptio datur possessori. Ueniunt et haec res in hereditatis petitionem, in quibus possessor retentionem habuit, non etiam petitionem: ueluti si iurauerat defunctus petitoris rem non esse et decesserit, debent haec quoque 25 restitui. immo et si possessor sua culpa eas amiserit, tenebitur hoc nomine. idemque erit et in praedone, licet hic propter culpam non teneatur: quia nec hic debet has res retinere. 3 Seruitutes in restitutionem || hereditatis non uenire ego didici, cum nihil eo nomine possit q. 10 1 restitui, sicut est in corporibus et fructibus, sed si non patiatur ire et agere, propria actione conuenientur.

20 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Item uenient in hereditatem³ etiam [B. 42, 1, 20] E ea, quae hereditatis causa comparata sunt, ut puta mancipia pecoraque et si qua alia, quae⁴ F [P(VLU)]: l. 18 om. P^aV^a, supplet suo loco P^bV^b, habet, sed inter restitui et immo u. 36, L

¹ et del. (Schulting) ² sed] et? ³ in hereditatis petitionem (u. i.) ⁴ quae del. (dett.)

1 solutae] soluti P^a, soluta P^bVLU | uelut PVLU 3 existant F^a 6 putaret et leg. P^a 7 in testamento P^b | uincat P^a | possesore P^bV^a, possessori P^bL^aU^a 8 prospexit P^a | sotest F^a 9 mota] .. nata P, nata VLU 10 ei esse] FU, ei PL, et V 12 ei om. PVL^aU 18 retentione] restitutione P^a 14 ut] FL^a, om. P^bV^a, et P^b, qui V^bU 19 eo]

eum PLU 25 in hoc (in hoc in U^a) iudicio uenire PU, in hoc iudicio unius. L, uen. in hoc iudicium V 27 et] etiam PVLU 31 pro] ab pro P^a 38 restitutione PLU 39 et in fructibus PVL 40 conueniatur PV 41 ue- 26 ni sententia] u. in hereditatis peti- 27 tionem Degenkolb: καταφέρεται εἰς τὴν πε- 28 διάτικη πετίονα BS (Steph.)

necessario hereditati sunt comparata. et si quidem pecunia hereditaria sint comparata, sine dubio uenient: si uero non pecunia hereditaria, uidendum erit: et puto etiam haec uenire, 1 si magna utilitas hereditatis ueretur, pretium scilicet restituturo herede. Sed non omnia, quae ex hereditaria pecunia comparata sunt, in hereditatis petitionem uenient. denique scribit Iulianus libro sexto digestorum, si possessor ex pecunia hereditaria hominem emerit 5 et ab eo petatur hereditas, ita uenire in hereditatis petitionem, si hereditatis interfuit eum 2 emi: at si sui causa emit, pretium uenire. Simili modo et si fundum hereditarium distracterit, si quidem sine causa, et ipsum fundum et fructus in hereditatis petitionem uenire: 3 quod si aeris exsoluendi gratia hereditarii id fecit, non amplius uenire quam pretium. Item non solum ea quae mortis tempore fuerunt, sed si qua postea augmenta hereditati accesserunt, uenire in hereditatis petitionem: nam hereditas et augmentum recipit et diminutionem. sed ea, quae post aditam hereditatem accedunt, si quidem ex ipsa hereditate, puto hereditati accedere: si extrinsecus, non, quia personae possessoris accedunt. fructus autem omnes augent hereditatem, siue ante aditam siue post aditam hereditatem accesserint. sed 4 et partus ancillarum sine dubio augent hereditatem. Cum praediximus omnes hereditarias 15 actiones in hereditatis petitionem uenire, quaeritur, utrum cum sua natura ueniant an contra. ut puta est quaedam actio, quae infinitatione crescit: utrum cum suo incremento an uero in simpulum uenit, ut legis Aquiliae? et Iulianus libro sexto digestorum scribit simpulum 5 soluturum. Idem recte ait, si noxali iudicio condemnatus sit possessor defuncto, non posse cum dederent noxae officio iudicia liberari: quia tamdiu quis habet noxae dedendas facultatem, quamdiu iudicati conueniatur, post susceptum iudicium non potest noxae dedendo 20 se liberare: suscepit autem per petitionem hereditatis. Praeter haec multa repperimus tractata et de petitione hereditatis, de distractis rebus hereditariis, de dolo praeterito et de fructibus. de quibus cum forma senatus consulto sit data, optimum est ipsius senatus consulti interpretationem facere uerbis eius relatis. Pridie idus Martias Quintus Iulius Balbus 25 et Publius Iuuentius Celsus Titius¹ Aufidius Oenus² Seuerianus consules³ uerba fecerunt de his, quae imperator Caesar⁴ Traiani Parthici filius diui Neruae nepos⁵ Hadrianus Augustus imperator⁶ maximusque princeps proposuit⁷ quinto nonas Martias quae proximae fuerunt libello complexus esset, quid fieri placeat, de qua re ita censuerunt. Cum, antequam partes caducae ex bonis Rustici fisco peterentur, hi, qui se heredes esse existimant, hereditatem 30 distracterint, placere redactae ex pretio rerum uenditarum pecuniae usuras non esse existimandas idemque in similibus causis seruandum. Item placere, & quibus hereditas petita fuisset, si aduersus eos iudicatum esset, pretia, quae ad eos rerum ex hereditate uenditarum peruenissent, etsi eas ante petitam hereditatem deperissent deminutas fuissent, restituere debere. Item eos qui bona inuassissent, cum⁸ scirent ad se non pertinere, etiam 35 nisi ante litem contestatam fecerint, quo minus possiderent, perinde condemnandos, quasi possiderent: eos autem, qui instas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existi-

F[P(VLU)]

¹ Titius] Titus (*Borghesi in fastis*) ² Oenus] Hoenius (*Borghesi: cf. consul a. 141 T. Hoennius Seuerus*) ³ anno p. Chr. 129 ⁴ diui ins. ⁵ Traianus ins. ⁶ imperator] optimus? ⁷ proposuit] pater patriae (*Pithoeus: notis permutatis*)? ⁸ cum] quae? cf. l. 25 § 2 h. t.

1 necessaria P^aV, necessari ut uid. L^a | pecuniam P^aL^a | hereditariam P^a 3 scilicet om. P^a | restituro P^a 4 ex om. PVLU 6 in hereditatis (hereditas P^a) uenire PVL | interfuit P^a 7 emi at emit P^aL^a, emi P^aV^aL^a | distraxit F^a, distraxerat L: καὶ εἰ ἀγρὸν νεπάνταριον πωλήσῃ BS (Steph.) 8 si q. sine c.] sine c. si q. PVL^a | fructus in] fructam P^a, fructum in P^a 9 gratia] ratio P^a 10 fuerunt] fuerint P^a, fuerint P^aVLU | accesserint PVLU 11 uenire in om. P^a 14 her. aug. PV, augment . . . aditam om. L 16 an om. P^a 20 liberati V, inc. P^a 22 se liberare] si liberales P^a 24 senatus consulto] FL^aU, se-

natus consulto interpretatione facere P^a, senatus consulti P^aV^aL^a | est ipsius] est ipsius est P^a 26 publicus P^aL^a | euifidius P^aV^aU, fidius V^a 27 tra'hiani F^a, sed h postea erasmus | parathiti L, parthi U, inc. P^a 28 non^as martii. (nonis martii puto) F^a, nonas martii PVLU | proxime F 29 placuit P^a, placet LU | quam om. P^a 30 fisco competenterunt P^a, fisco competerent L^a 31 distraxerint] F^aPL, distraxerunt F^aVU 32 seruandum] seruandum est PVLU 33 uenditarum om. P^aV 34 ea FP^a, eam L, inc. V^a 36 perinde condemnandos quasi possiderent om. P^a 37 bona om. P^a

6 d massent, usque eo dumtaxat, quo locupletiores ex ea re facti essent. Petitam autem fisco hereditatem ex eo tempore existimandum esse, quo primum scierit quisque eam a se || peti, f. 10 id est cum primum aut denuntiatum esset ei aut litteris uel edicto euocatus esset. censuerunt'. aptanda est igitur nobis singulis uerbis senatus consulti congruens interpretatio.

7 Ait senatus: 'cum antequam partes caducae fisco peterentur'. hoc euenerat, ut partes ca- 5 ducae fisco peterentur: sed et si ex asse fiat, senatus consultum locum habebit: idem, et si uacantia bona fisco uindicentur uel si ex alia quacumque causa bona ad eum peruen- 10 runt, senatus consultum hoc locum habebit: et si ciuitati peteretur. In priuatorum quoque petitionibus senatus consultum locum habere nemo est qui ambigit, licet in publica causa factum sit. Non solum autem in hereditate utimur senatus consulto, sed et in peculio 10 castrensi uel alia uniuersitate. 'Petitam autem hereditatem' et cetera: id est ex quo quis soit a se peti: nam ubi scit, incipit esse malae fidei possessor. id est cum primum aut denuntiatum esset: quid ergo si scit quidem, nemo autem ei denuntiauit, an incipiat usuras debere pecuniae redactae? et puto debere: coepit enim malae fidei possessor esse. sed ponamus denuntiatum esse, non tamen scit, quia non ipsi, sed procuratori eius denuntiatum est: senatus ipsi denuntiari exigit et ideo non nocebit, nisi forte is cui denuntiatum est eum certiorauerit, sed non si certiorare potuit nec fecit. a quo denuntiatum est senatus 15 non exigit: quicumque ergo fuit qui denuntiauit, nocebit. Haec aduersus bonae fidei possessores, nam ita senatus locutus est: 'eos qui se heredes existimassent'. ceterum si quis sciens ad se hereditatem non pertinere distraxit, sine dubio non pretia rerum, sed ipsae 20 res uenient in petitionem hereditatis et fructus earum. sed imperator Seuerus [C. 6, 35, 1] epistula ad Celerem idem uidetur fecisse et in malae fidei possessoribus: atquin senatus de his est locutus qui se heredes existimant. nisi forte ad eas res referemus, quae distrahi expedierat, quae onerabant magis hereditatem quam fructui erant: ut sit in arbitrio petitoris, qualem computationem faciat aduersus malae fidei possessorem, utrum ipsius rei et 25 fructuum an pretii et usurarum post motam controuersiam. Licet autem senatus de his locutus sit, qui se heredes existiment, tamen et si bonorum possessores se existiment uel 14 alias successores iustos uel sibi restitutam hereditatem, in eadem erunt condicione. 'Papianus autem libro tertio quaestionum, si possessor hereditatis pecuniam inuentam in he- 15 reditate non attingat, negat eum omnino in usuras conueniendum. 'Redactae', inquit, 'pe- 30 cuniae ex pretio rerum uenditarum.' redactam sic accipiems, non solum iam exactam, 16 uerum et si exigi potuit nec exacta est. Quid si post petitam hereditatem res distraxerit? hic ipsae res uenient fructusque earum. sed si forte tales fuerunt, quae uel steriles erant uel tempore periturae, et hae distractae sunt uero pretio, fortassis possit petitor eligere, 17 ut sibi pretia et usurae praestentur. Ait senatus: 'placere, a quibus petita hereditas fuisset, 35 si aduersus eos iudicatum esset, pretia, quae ad eos rerum ex hereditate uenditarum peruenissent, etsi ante petitam hereditatem deperissent deminutae essent, restituere debere.' bonae fidei possessor si uendiderit res hereditarias, siue exigit premium siue non, quia F[P(VLU)]

¹ 'Usuras' inquit ins.

1 eo] FV, adeo PLU 2 quod P^a | scierint P^a, scieat V, siren L^a, sciret L^aU | a] ad VU, om. P^a 3 uel ed. eu.] aut edictis aduocatus PVL, uel edictis aduocatus U 5 fisco part. cad. fisco L, fisco part. cad. P, om. inter alia V 6 et si ex] ex P^a, si ex P^aVLU 7 si om. PVL | causa a bona P^a 8 senatus consulto P^a 9 senatus consulto P^a 14 pecuniae r. e. p. debere om. PVLU, suppl. ex Pi(sana) U^a | sed om. PVLU 16 ipsi] est ipsi P^a 18 que om. P^aL^a | qui om. P^a | haec] hoc PVLU 20 pr'a etia F^a 22 celere P^a | male F | poss.] poss. fecisse P^a | atquin] aliquo- quin P^aL^a, inc. V^a 24 expetierat P^a | hon- rabat P^a | sit] si P^a 26 motam] natam ..

P^a, moram V 27 possessores se existiment uel a. successores iustos] possessores iustos P^aVLU^a, possessor est iustus P^a, poss. iustos se esse existiment U^a 28 erunt] erit PU 30 negat eum omnino in us. conu.] omnino in us. conu. P^a, eum omn. in us. conu. V, eum omnino non in us. conu. P^a, eum omnino in us. non conuen. (non uen. L^a) LU: negat ex Pi(sana) supplet U^a 31 sic] si P^aU^a 33 ipsae] ip P^aL^a | uenient PVU | fuerint PVLU 34 uero pretio] pretio P^aVLU, pretia P^aL^a, pretio uero P^a, inc. U^a, ubi sec. m. emendauit ex Pi(sana) 36 peruenisset P^a, peruetussent L^a, om. inter alia U^a

habet actionem, debet pretium praestare: sed ubi habet actionem, sufficiet eum actiones
 18 praestare. Sed si uendidit et euicta re restituit quod accepit, non uidebitur ad eum per-
 uenisse: quamquam possit dici nec ab initio pretium uenire, quia non fuit res hereditaria
 quae distracta est: sed etsi senatus rerum ex hereditate distractarum, non hereditiarum
 fecit mentionem, restitu tamen non debet, quia nihil apud eum remanet. nam et Julianus 5
 libro sexto digestorum scribit quod indebitum exegit || restituere eum non debere nec im- f. 107

19 putaturum quod non debitum soluit. Sed si res sit redhibita, hic utique et hereditaria est
 20 et pretium non ueniet quod refusum est. Sed et si ob uenditionem obstrictus sit emptori
 21 possessor hereditatis, dicendum erit prospici ei cautione. Restituere autem pretia debet
 possessor, etsi deperditae sunt res uel deminutae. sed utrum ita demum restituat, si bonae 10
 fidei possessor est, an et si malae fidei? et si quidem res apud emptorem existent nec de-
 perditae nec deminutae sunt, sine dubio ipsas res debet praestare malae fidei possessor
 aut, si recipere eas ab emptore nullo modo possit, tantum quantum in item esset iuratum.
 at ubi deperditae sunt et deminutae, uerum pretium debet praestari, quia si petitor rem
 consecutus esset, distraxisset et uerum pretium rei non perderet.

21 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. Deperditum intellegitur, quod in [B. 42, 1, 21] E
 rerum natura esse desit: deminutum uero, quod usucaptum esset et ob id de hereditate exit.

22 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Si et rem et pretium habeat bonae fidei [B. 42, 1, 22] E
 possessor, puta quod eandem redemerit: an audiendus sit, si uelit rem dare, non pretium?
 in praedone dicimus electionem esse debere actoris: an hic magis possessor audiendus sit, 20
 si uelit rem tradere licet deteriorem factam, non petitor, si pretium desideret, quod inuen-
 eundum sit tale desiderium: an uero, quia ex re hereditaria locupletior sit, et id quod am-
 plius habet ex pretio restituere debeat, uidendum. nam et in oratione diui Hadriani ita
 est: Dispicite, patres conscripti, numquid sit aequius possessorem non facere lucrum et
 pretium, quod ex aliena re perceperit, reddere, quia potest existimari in locum hereditariae 25
 rei uenditae pretium eius successisse et quodammodo ipsum hereditarium factum. oportet
 igitur possessorem et rem restituere petitori et quod ex uenditione eius rei lucratus est.

23 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Utrum autem omne pretium resti- [B. 42, 1, 23] E
 tuere debet bonae fidei possessor an uero ita demum, si factus sit locupletior, uidendum:
 finge pretium acceptum uel perdidisse uel consumpsisse uel donasse. et uerbum quidem 30
 peruenisse ambiguum est, solumne hoc continet, quod prima ratione fuerit, an uero et
 id quod durat. et puto¹ sequentem clausulam senatus consulti, etsi haec sit ambigua, ut
 1 ita demum competit, si factus sit locupletior. Proinde si non solum pretium, sed etiam
 poena tardius pretio soluto peruerenter, poterit dici, quia locupletior in totum factus est,
 debere uenire, licet de pretio solummodo senatus sit locutus.

24 PAULUS libro uicensimo ad edictum. At ubi ui deiectus fuit, non debet resti- [B. 42, 1, 24] E
 tuere poenam ex eo commissam, quod eam actor habere non potest. sic nec poena restitui
 debet, quam aduersarius ei promisit, si ad iudicium non uenerit.

25 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Sed et si lege commissoria uen- [B. 42, 1, 25] E
 1 didit, idem erit dicendum lucrum, quod sensit lege commissoria, praestaturum. Item si 40
 F[P(VLU)]

¹ talia fere ins.: in hereditatis petitionem uenire solum id quod durat propter

1 acceptionem deb. P^a 2 et om. F^a 5 non recundus P^a 24 aequius] equus P^a, equum
 debet] debet P^a 7 sed] sed et PVU, et L | P^aVLU 26 eius non succ. P^a 29 factum P^a
 redhibita] reddidibita P^a, debita L^a 11 ex- 31 continere PVLU 32 senatus consulti
 'tent F^a 12 ipsa P^aV 14 at] aut P^aVLU | etsi] senatus consulti si P^aV^aL^aU, senatus con-
 deperditae sunt et demin.] ἐνθά δὲ δεπέδιτα
 καὶ δεμίοτα γερένηται BS (Steph.), ei δὲ
 εφόρησαν ἡ ἐμεώθικαν B (Anon.); similiter
 aut pro et Haloander 15 perderet] deretur P^a
 17 captum bis P^a | exigit P^a, inc. L^a 18 res
 P^a 19 eadem P^a | redemerit] F^aPVU, rem
 amerit P^a, rem redemerit L: ἀνταροπάσα
 ὥρο B (Anon.) | dare non pretium... 21 si
 uelit rem om. P^a 20 auctoris P^a 21 inue-

rem distraxit et ex pretio aliam rem comparavit, ueniet pretium in petitionem hereditatis, non res quam in patrimonium suum convertit. sed si res minoris ualeat quam comparata est, hactenus locupletior factus uidebitur, quatenus res ualeat: quemadmodum si consumpsisset,
 2 in totum locupletior factus non uidebitur. Quod ait senatus: 'eos qui bona inuasissent, quae
 'scirent ad se non pertinere, etiam si ante litem contestatam fecerint quo minus possiderent, 5
 'perinde condemnandos quasi possiderent', ita intellegendum est, ut et dolus praeteritus in
 petitionem hereditatis deduceretur: sed et culpa. et ideo ab eo qui ab alio non exegit uel
 a semet ipso, si tempore esset liberatus, peti hereditatem \parallel posse: hoc utique si exigere f. 10
 3 potuit. Quod autem ait senatus 'eos qui bona inuasissent', loquitur de praedonibus, id est
 de his qui, cum scirent ad se non pertinere hereditatem, inuaserunt bona, scilicet cum 10
 4 nullam causam haberent possidendi. Sed et fructus non quos perceperunt, inquit¹, sed quos
 5 percipere debuerunt, eos praestaturos. De eo autem loquitur senatus, qui ab initio mente
 praedonis res hereditarias adprehendit. quod si ab initio quidem iustum causam habuit
 adipiscendae possessionis, postea uero conscius ad se nihil hereditatem pertinere praedonio
 more uersari coepit, nihil senatus loqui uidetur: puto tamen et ad eum mentem senatus 15
 consulti pertinere: parui etenim refert, ab initio quis dolose in hereditate sit uersatus an
 6 postea hoc facere coepit. Scire ad se non pertinere utrum is tantummodo uidetur, qui
 factum scit, an et is qui in iure errauit? putauit enim recte factum testamentum, cum in-
 utile erat: uel cum eum aliis praecederet adgnatus, sibi potius deferri. et non puto hunc
 7 esse praedonem qui dolo caret, quamuis in iure erret. 'Si ante litem contestatam', inquit,
 'fecerit'²: hoc ideo adiectum, quoniam post litem contestatam omnes incipiunt malae fidei
 possessores esse, quin immo post controveersiam motam. quamquam enim litis contestatae
 mentio fiat in senatus consulto, tamen et post motam controveersiam omnes possessores
 pares fiunt et quasi praedones tenentur. et hoc iure hodie utimur: coepit enim scire rem
 ad se non pertinentem possidere se is qui interpellatur. qui uero praedo est, et ante litem 25
 8 contestatam doli nomine tenebitur: hic est enim dolus praeteritus. 'Perinde', inquit, 'con-
 'demnandos quasi possiderent': merito: nam is qui dolo fecit quo minus possideret, ut pos-
 sessor condemnatur. accipies, siue dolo desierit possidere siue dolo possessionem noluerit
 admittere. siue autem ab alio res possideatur siue in totum non extet, locum habebit haec
 clausula. unde si sit aliis possessor, ab utroque hereditas peti possit: et si per multos am-
 9 bulauerit possessio, omnes tenebuntur. Sed utrum is solus qui possidet fructus praestabit
 an etiam is qui dolo fecit quo minus possideret? et dicendum erit post senatus consultum
 10 ambo teneri. Haec uerba senatus consulti etiam aduersus eum qui non possidet iuuiran-
 dum inducunt: tam enim aduersus eum qui dolo fecit quo minus possidat quam aduersus
 11 possidentem in litem iuratur. Consuluit senatus bonae fidei possessoribus, ne in totum 25
 damno adficiantur, sed in id dumtaxst tensantur, in quo locupletiores facti sunt. quem-
 cumque igitur sumptum fecerint ex hereditate, si quid dilapidauerunt perdiderunt, dum re
 F[P(VLU)]

¹ inquit del. ² firmant BS: fecerint (u. i.)? cf. l. 20 § 6c h. t.

1 distraxit et ex pretio aliam rem om. *F¹P^aVLU^b*, supplet in margine ex *P(isana)* *P⁴U^b* | petitione *PVLU* 2 quas *PVL* | si om. *P^a* 4 non om. *P^a* | inuasisset *P^a* 5 contestatum *P^a* 7 petitione *PVU* | exegit] esuit *P^a*,
 exigit *P⁴VL* 8 esset] esse *P^a* | posset *P^a* 9 autem om. *P^a* 10 inuaserunt *P⁴LU* 11 pos-
 sidendam *P^a* | non quod *P^a* | perceperint *PVLU* | sed quod *P^a* 14 adipiscendae] *F¹*
 ut uid. (certe supra prius a litterae duas affuerunt postea erasae) *P⁴LU*, adipiscendae *F¹* | praedoniis honore uersare *P^a*, praedoniis honore
P⁴LU, inc. *V^a* 15 coepit n. s. l. u. puto om. *P^aVLU*, suppl. in margine ex *P(isana)*
P⁴U^b | et ad] ad *P^aL* 17 non om. *P^a*
 18 scit] *F¹PU^b*, sit *F¹VLU* 19 cum eo

alius recederet *P^a* 20 erret om. *PLU* 21 fe-
 cerit] *FPV*, fecit *L*, fecerint *U*: ei ἐπίτιδες
 ἐπαγαπάτο νέμεσθαι πρὸ τῆς προκατάρχεως *BS* (Steph.) 22 contestatam *P^a* 23 tamen et
 post] *F¹PVLU*, tamen post *F¹*: ὅμως καὶ μετὰ
 μόταν κοντροβέβαιαν πάντες οἱ νόμοις ἐμάρτυραι
BS (Steph.) 25 se is] eis *P^aL*, is *P⁴L⁴VU*
 26 tenetur *PVLU* | condempnandas *P^a*, con-
 dempnando *L*, 27 possideret] possiderent
P^aL 31 tenetur *PVLU* | sed om. *PVLU*
 32 post] posse *P^aVLU* 33 ambos *fPVLU*
 34 tam enim] tamen *P^aL*, et tam *P⁴U*, tam
VL | eum] eos *P^a* 36 adficiantur] *fVL⁴U*,
 adficiantur *FPL* 37 dilapidauerunt perdi-
 derint *PVLU*

sua se abuti putant, non praestabunt. nec si donauerint, locupletiores facti uidebuntur, quamvis ad remunerandum sibi aliquem naturaliter obligauerunt. plane si ἀντίδωρα acceperunt, dicendum est eatenus locupletiores factos, quatenus acceperunt: uelut genus quoddam 12 hoc esset permutationis. Si quis re sua lautius usus sit contemplatione delatae sibi hereditatis, Marcellus libro quinto digestorum putat nihil eum ex hereditate deducturum, si eam 5
 14 non attigit. Simili modo et si mutuam pecuniam accepit, quasi diues se deceperit. Si tamen pignori res hereditarias dedit, uidendum, an uel sic attingatur hereditas: quod est 15 difficile, cum ipse sit obligatus. Adeo autem qui locupletior factus non est non tenetur, ut si quis putans se ex asse heredem¹ partem dimidiad hereditatis sine dolo malo consumpsert, Marcellus libro quarto digestorum tractat, num non teneatur, quasi id quod erogauerit 10 ex eo fuerit, quod ad eum non pertinebat, sed ad coheredes: nam et si is qui heres non erat totum, quidquid apud || se fuit, consumpsisset, sine dubio non tenetur, quasi locupletior non factus. sed in proposita quaestione tribus uisionibus relatis, una prima²: deinde alia posse dici totum quod superest restituere eum debere, quasi suam partem consumpserset: 15
 16 tertia utrius quod consumptum est decadere: ait utique nonnihil restituendum, de illo dubitat, utrum totum an partem restituendam dicat: puto tamen residuum integrum non esse restituendum, sed partem eius dimidiad. Quod autem quis ex hereditate erogauit, utrum 20 totum decadat an uero pro rata patrimonii³ eius? ut puta penum hereditarium ebibit: utrum totum hereditati expensum feratur an aliquid et patrimonio eius? ut in id factus locupletior uideatur, quod solebat ipse erogare ante delatam hereditatem: ut⁴ si quid lautius contemplatione hereditatis impendit, in hoc non uideatur factus locupletior, in statutis uero suis sumptibus uideatur factus locupletior: utique enim etsi non tam laute erogasset, ali- 25 quid tamen ad uictum cottidianum erogasset. nam et diuus Marcus in causa Pythodori, qui rogatus erat quod sibi superfuisset ex hereditate reddere, decreuit ea, quae alienata⁵ erant non minuendi fideicommissi nec pretium in corpus patrimonii Pythodori redisse, et ex proprio Pythodori patrimonio et ex hereditate decadere, non tantum ex hereditate. et nunc igitur statuti sumptus utrum ex⁶ hereditate decadent exemplo rescripti diui Marci an ex solo patrimonio, uidendum erit: et uerius est, ut ex suo patrimonio decadant ea quae 30
 17 et si non heres fuisset erogasset. Item si rem distraxit bona fidei possessor nec pretio factus sit locupletior, an singulas res, si nondum usucaptae sint, uindicare petitor ab emp- 35 tore possit? et si uindicit, an exceptione non repellatur 'quod praeiudicium hereditati non fiat inter actorem et eum qui uenit dedit', quia non uidetur uenire in petitionem hereditatis pretium earum, quamquam uicti emptores reuersuri sunt ad eum qui distraxit? et
 17 et si non heres fuisset erogasset. Item si rem distraxit bona fidei possessor nec pretio factus sit locupletior, an singulas res, si nondum usucaptae sint, uindicare petitor ab emp- 35 tore possit? et si uindicit, an exceptione non repellatur 'quod praeiudicium hereditati non fiat inter actorem et eum qui uenit dedit', quia non uidetur uenire in petitionem hereditatis pretium earum, quamquam uicti emptores reuersuri sunt ad eum qui distraxit? et
 F[(PVLU)]

¹ parte dimidia sola sibi relicta ins.² una prima] supra scripta?³ patrimonio?⁴ ut] at?⁵ probata ins.⁶ ex] ex parte ex?⁷ confirmant B (cum schol.): δύναται ὁ ἐμάρτων ... τὰ πράγματα ἔκδικειν, εἰ μὴ ἀρά ὁ ἀγοραστής τούτου γινομένοι δύναται ἐνάγειν τῷ πράτῃ: sed comma nisi ... habent non uidetur esse Ulpiani

1 donauerit P^aL 2 obligauerint PVLU
 3 quodam F (em. f), quiddam L^a 4 esse
 PV | latius PVLU | hereditatem P^a 6 atti-
 git] attingit F^aPVLU: ἐὰν μὴ ἔτις ἔλ-
 ἀπάντης BS (Steph.) | diues se deceperit FL^a,
 diues (uel diu) esse ..ceperit P^a, diunes esse ce-
 perit P^aL^aU: ὡς πλούσιος δῆθεν ... ἡπατόθεν
 BS (Steph.) 8 scit P^a | teneatur P^aV 11 et]
 FU, om. PVL 12 consumpeisse P^a, con-
 sumsit sed L | non om. P^a 13 divisionibus
 fP^aV^aLU, sessionibus V^a, inc. P^a 14 totum]
 to P^a, om. V^a, inc. V^a 16 residuum uel int.
 P^aL^a 20 latius PVL^aU, locupletius L^a
 21 in statutis u. s. s. u. f. locupletior om. P^a |
 statutis] τὰ ιντάντια ἦτοι τὰ εἴθογς δαπά-
 ηθέντα BS (Steph.) 22 tam om. P^a 23 pii

theodori PV: Πυθιόδωρος male dicitur BS
 (Steph.) 25 fideicommissi fideicommissi causa
 P^aV^aL^aU^a cum BS (Steph.): τὰ ἀνδλωθέντα
 νὸν μιογένδι φιδεικομισσι καῦσα | pythodori] qui theodori P^a, pii theodori P^aV | redisse
 et ex p. p.] FV, redisse ex p. p. PU, redisse
 ex p. p. tet (num fuit in archetypo redisse)
 ex p. p.?) L: ἐφ' οἵ πλουσιώτερος οὐ γένετο
 BS (Steph.) 26 decadere (deducere P^a) n.
 t. ex hereditate] om. P^aL^a 27 dece'de'nt F^a |
 rescripti om. P^a 29 non om. P^aL^a, inc. V^a |
 pretium factum sit P^a 31 non fiat] fiunt P^a
 32 peti'tionem F 33 eorum PVL^a |
 quamquam] quam L^a, qua V^a, quia V^aU,
 quoniam P^aL^a, inc. P^a 34 uindicare PLU

quid tamen si is qui uendidit paratus sit ita defendere hereditatem, ut perinde atque si possideret conueniatur? incipit exceptio locum habere ex persona emptorum. certe si minori pretio res uenierint et pretium quodcumque illud actor sit consecutus, multo magis poterit dici exceptione eum summoueri. nam et si id quod a debitoribus exigit possessor petitori hereditatis soluit, liberari debitores Iulianus libro quarto digestorum scribit, siue bonae fidei possessor sine praedo fuit qui debitum ab his exegerat, et ipso iure eos liberari.

18 Petitio hereditatis, etsi in rem actio sit, habet tamen praestationes quasdam personales, 19 ut puta eorum quae a debitoribus sunt exacta, item pretiorum. Hoc senatus consultum ad petitionem hereditatis factum etiam in familiae herciscundae iudicio locum habere placet, 20 ne res absurdia sit, ut quae peti possint diuidi non possint. Augent hereditatem gregum et pecorum partus.

26 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Quod si oues natae sunt, deinde ex his [B. 42, 1, 26] E aliae, hae quoque quasi augmentum restitui debent.

27 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Ancillarum etiam partus et partuum partus quamquam fructus esse non existimantur, quia non temere ancillae eius rei causa comparantur ut pariant, augent tamen hereditatem: quippe cum ea omnia fiunt hereditaria, dubium non est, quin ea possessor, si aut possideat aut post petitam hereditatem 1 dolo malo fecit quo minus possideret, debeat restituere. Sed et pensiones, quae ex locationibus praediorum urbanorum perceptae sunt, uenient, licet a lupanario perceptae sint: 19 nam et in multorum honestorum uirorum praediis lupanaria exercentur. f. 103°

28 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Post senatus consultum enim omne [B. 42, 1, 28] E iuerum auferendum esse tam bonae fidei possessori quam praedoni dicendum est.

29 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Mercedes plane a colonis acceptae [B. 42, 1, 29] E loco sunt fructuum. operae quoque seruorum in eadem erunt causa, qua sunt pensiones: item uecturae nauium et iumentorum. 25

30 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Iulianus scribit actorem eligere debere, [B. 42, 1, 30] E utrum sortem tantum an et usuras uelit cum periculo nominum agnoscere. atquin secundum hoc non obseruabimus quod senatus uoluit, bonae fidei possessorem teneri quatenus locupletior sit: quid enim si pecuniam eligat actor, quae seruari non potest? dicendum itaque est in bonae fidei possessore haec tantummodo eum praestare debere, id est uel 30 sortem et usuras eius si et eas percepit, uel nomina cum eorum cessione in id facienda, quod ex his adhuc deberetur, periculo scilicet petitoris.

31 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Si quid possessor soluit creditoribus, reputabit, quamquam ipso iure non liberauerit petitorem hereditatis: nam quod quis suo nomine soluit, non debitoris, debitorem non liberat. et ideo Iulianus libro sexto digestorum scribit ita id imputaturum possessorem, si canerit se¹ petitorem defensum iri. sed an et bonae fidei possessor debeat defendendum canere, uidendum erit, quia in eo quod soluit non uidetur locupletior factus: nisi forte habeat condictionem et hoc nomine uidetur locupletior, quia potest repetere: finge enim eum, dum se heredem putat, soluisse suo nomine. et uidetur mihi Iulianus de solo praedone ut caueat sensisse, non etiam de 40 bonae fidei possessore: condictionem tamen praestare debeat. sed et petitor si a creditoribus conueniatur, exceptione uti debebit. Sed si ipsi aliquid praedoni debebatur, hoc F[P(VLU)]

¹ se] a se (Brenckm.)?

1 quid] quod P^aV 2 certe om. PVLU
4 exceptionem FP^a, exceptione in L^a | a]
ad P^a 8 hoc] et hoc L, inc. P^a 10 peti
possent P^a, peti possunt U^a, inc. U^a 11 par-
tes P^aL^a, om. inter alia V^a 12 paulus om. in sp.
vac. F^a 14 ulpianus om. F^a 16 comparatur P^a |
augeant P | tamen om. P^aVL | fiant P^aVL
19 sunt PVU 22 possessor P^a 24 erunt;
enim P^a 26 paulus om. F^a | auctores P^a
27 sortes P^a | nominem P^a | cognoscere PV

L^aU 29 quid enim] quod L^a, om. P^a | auctor
P^a | qu'a'e F^a 30 possessorem PL | haec]
et P^aVL, hoc P^aU 31 si et] sit F^a, set L^a,
sciet P^a | praecepit P^a | eorum eorum' F^a
32 ex his] etsi P^aL^a, inc. V^a 33 ulpianus om. F^a
34 liberauit P | quis] qui P^a 36 id imput.]
idem put. P^aVL^a 37 et om. P^a 38 quid P^a
39 potest] post P^a | eum dum] eundum P^a
40 ut om. P^a 42 sed si] sed et si PVLU,
sed et U^a

deducere non debet: maxime si id fuit debitum, quod natura debebatur. quid tamen si expediebat petitori id debitum esse dissolutum propter poenam uel aliam causam? potest dici ipsum sibi uel soluisse uel debuisse soluere. Iustus autem possessor dubio procul debet deducere, quod sibi debetur. Sicut autem sumptum quem fecit deducit, ita si facere debuit nec fecit, culpa huius reddat rationem, nisi bonae fidei possessor est: tunc enim, 5 quia quasi suam rem neglexit, nulli querellae subiectus est ante petitam hereditatem: postea uero et ipse praedo est. Illud plane praedoni imputari non potest, cur passus est debitores liberari et pauperiores fieri et non eos conuenit, cum actionem non habuerit. Quod autem possessori solutum est an restituere debeat, uideamus: et si¹ bonae fidei possessor fuit siue non, debere restituere placet, et quidem si restituerit, ut Cassius scribit et Iulianus libro 10 sexto, liberari ipso iure debitores.

32 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Per seruum adquisitae res heredi resti- [B. 42, 1, 32] E
tuendae sunt: quod procedit in hereditate liberti et cum de inofficio agitur, cum interim
in bonis esset heredis:

33 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. nisi ex re heredis scripti stipu- [B. 42, 1, 33] E
latus sit. Iulianus scribit, si hominem possessor distraxerit, si quidem non necessarium
hereditati, petitione hereditatis pretium praestatur: imputaretur enim ei, si non dis-
traxisset: I quod si necessarium hereditati, si quidem uiuit, ipsum praestandum, si dece-
serit, fortassis nec pretium: sed non passurum iudicem qui cognoscit possessorem pretium
lucrari scribit, et uerius est.

34 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Filii familias militis puto peti posse [B. 42, 1, 34] E
hereditatem ex testamento nobis obuenientem. Si seruus uel filius familias res hereditarias
teneat, a patre dominoue peti hereditas potest, si facultatem restituendarum rerum habet.
certe si pretium rerum hereditiarum uenditarum in peculio serui habeat, et Iulianus
existimat posse a domino quasi a iuris possessore hereditatem peti.

35 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. Idem Iulianus ait etiam si non- [B. 42, 1, 35] E
dum pretia rerum consecutus sit seruus, posse a domino quasi a iuris possessore heredit-
atem peti, quia habet actionem, qua eam pecuniam consequatur, quae quidem actio etiam
ignoranti adquireretur.

36 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Si a domino uel a patre, qui pretia [B. 42, 1, 36] E
possidet, hereditas petatur, an filio uel seruo mortuo uel seruo manumisso uel emancipato
filio intra annum agi debeat? et an debitum sibi dominus uel pater deducere potest? Iuli-
anus uerius esse ait, id quod Proculus quoque respondit, perpetuo actionem dandam nec
deduci oportere id quod ipsi debetur, quia non de peculio agatur, sed hereditas petatur.
haec recte, si pretia habeat seruus uel filius familias. quod si propterea hereditas petatur
a domino, quod seruus debtor fuit, perinde haberit debet, atque si de peculio ageretur.
Idem dicendum Mauricianus ait etiam si pecuniam ex pretio perceptam seruus uel filius
1 consumperit, sed alias ex peculio eius solui potest. Sed et a filio familias peti hereditatem
posse non est dubium, quia restituendi facultatem habet, sicut ad exhibendum. multo magis
dicimus posse peti hereditatem a filio familias, qui, cum pater familias esset et possideret 40
2 hereditatem, adrogandum se praestauit. Si possessor hereditarium seruum occiderit, id
quoque in hereditatis petitione ueniet: sed Pomponius ait actorem debere eligere, utrum
uelit sibi eum condemnari, ut caueat se non acturum lege Aquilia, an malit integrum sibi
F[P(VLU)]

¹ si] siue (dett.)?

2 id] ad id P^a 4 su'umptum F^a 8 fieri]
fecit P^a 12 paulus om. F^a 13 praecedit P^a |
hereditatem PV | liberti om. PVLU 15 ulpia-
nus om. F^a | re om. P^aL^a | scriptis P^a 16 ho-
mines PL | non om. P^a 17 petitionem P^a |
18 quod si] quod P^aV 21 militis om. P^a |
peti om. P^a 22 res hereditarias om. P^a |
23 dominoue] domino uel P^a 24 pretium re-
rum F^a | uenditatem F^a | habet PVLU 27 a

iuris] auris P^a, iuris L^a 28 quia] qui P^a
30 paulus om. F^a 31 petitur P^aVL, inc. U^a|
mancipato P^aL^a 32 sibi] sibi F^a 33 ait
et P^a, ait et P^aU 34 de om. P^aL^a | agatur
cogatur P^a, agitur P^aVU | sed] sed et P^a,
sed si U^a, inc. U^a 37 ex pretio] exceptio P^a
39 restituendis P^a 40 hereditatem e' F^a
41 praestabit FPVLU 42 auctorem P^a 43 con-
demnari F^a | aucturum P^a | malit] in aliter P^a

esse actionem legis Aquiliae omissa eius rei aestimatione a iudice, quae electio locum habet, si ante aditam hereditatem occisus sit seruus: nam si postea, ipsius actio propria effecta est nec ueniet in hereditatis petitionem. Si praedo dolo desisset possidere, res autem eo modo interierit, quo esset interitura et si eadem causa possessionis mansisset: quantum ad uerba senatus consulti melior est causa praedonis quam bonae fidei possessoris, quia 5 praedo, si dolo desierit possidere, ita condemnatur atque si possideret, nec adiectum esset¹, si res interierit. sed non est dubium, quin non debeat melioris esse condicione quam bonae fidei possessor. itaque et si pluris uenierit res, electio debet esse actoris, ut pretium consequatur: alioquin lucretur aliquid praedo. Quo tempore locupletior esse debeat bonae fidei possessor, dubitatur: sed magis est rei iudicatae tempus spectandum esse. Fructus 10 intelleguntur deductis impensis, quae quaerendorum cogendorum consuendorumque eo- f 109' rum gratia fiunt. quod non solum in bonae fidei possessoribus naturalis ratio expostulat, uerum etiam in praedonibus, sicut Sabino quoque placuit.

37 UPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Quod si sumptus quidem fecit, [B. 42, 1, 37] E nihil autem fructuum perceperit, aequissimum erit rationem horum quoque in bonae fidei possessoribus haberri. 15

38 PAULUS libro uicesimo ad edictum. Plane in ceteris necessariis et utilibus [B. 42, 1, 38] E impensis posse separari, ut bonae fidei quidem possessores has quoque imputent, praedo autem de se queri debeat, qui sciens in rem alienam impendit. sed benignius est in huius quoque persona haberi rationem impensarum (non enim debet petitor ex aliena iactura lumen facere) et id ipsum officio iudicis continebitur: nam nec exceptio dolii mali desideratur. plane potest in eo differentia esse, ut bonae fidei quidem possessor omnimodo impensas deducat, licet res non exstet in quam fecit, sicut tutor uel curator consequuntur, praedo autem non aliter, quam si res melior sit. 24

39 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. Utiles autem necessariaeque sunt [B. 42, 1, 39] E ueluti quae fiunt reficiendorum aedificiorum gratia: aut in nouellata: aut cum seruorum gratia litis aestimatio soluitur, cum id utilius sit quam ipsos dedi: denique alias complures eiusdem generis esse impensas manifestum est. Uideamus tamen, ne et ad picturarum quoque et marmorum et ceterarum uoluptariarum rerum impensas aequa proficiat nobis dolii exceptio, si modo bonae fidei possessores simus: nam praedoni probe dicetur non debuisse 20 in alienam rem superuacuas impensas facere: ut tamen potestas ei fieret tollendorum eorum, quae sine detimento ipsius rei tolli possint.

40 PAULUS libro uicesimo ad edictum. Illud quoque quod in oratione diui [BS. 42, 1, 40] E Hadriani est, ut post acceptum iudicium id actori praestetur, quod habiturus esset, si eo tempore quo petit restituta esset hereditas, interdum durum est. quid enim, si post litem contestatam mancipia aut iumenta aut pecora deperierint? damnari debet secundum uerba orationis, quia potuit petitor restituta hereditate distraxisse ea. et hoc iustum esse in specialibus petitionibus Proculo placet: Cassius contra sensit. in praedonis persona Proculus recte existimat, in bonae fidei possessoribus Cassius. nec enim debet possessor aut morta F[P(VLU)]: l. 38 om. P•V•L•

¹ quid faciendum esset in. (u. i.)

1 omissam e. r. extimationem P• 2 sit] sis F• 3 hereditatem P• | dedisset P• | possidere res] possidere P• 4 quod P•L | manusset F• 5 melior est causam L, meliorrem esse causam P 6 ita condemnatus P•, itaque condemnatus L | nec adiectum esset (nec abiectum esse P•L) si res interierit] οὗτε γάρ προσέθηκεν ἡ σύγκλιτος τι δέοι γενέσθαι τοῦ πράγματος ἀπολομένου BS (Steph.), unde fortasse post esset addendum: quid faciendum esset 8 auctoris P•L 9 aliquid] alioquin P• 12 non om. P• 13 s'abino F•, ab initio P• 14 sumptus] PVLU, sumptum F• 15 perceperit fr. PV, percepit fr. LU 19 est:

F• 20 quoque] quidem P•V•L•U 22 plane] F•, plane si F•L•, plane sic P•V•L•U 23 deducet libri 25 necessariaeque a'e F• 26 ueluti] ut PL, ut VU | nouellata] F•V•L•, nouellat F•, nouelle P•V•L•, nouale P•U 27 utilis P• | dedit P• | complures] qua complures P•, quam plures P•VL 28 et adj ad P•LU | quoque et marmorum et ceterarum om. F• 29 marmorarum P•L• | proficiunt P• 30 sumus PVLU 32 que F | possunt F•PU 35 quo] quod P•L | durum est] est (est P•) durum P 37 petitorum P• | distraxisse] destraxisset P• 39 existimat P•L•, existimauit P•VU

litatem praestare, aut propter metum huius periculi temere indefensum ius suum relinquere. Praedo fructus suos non facit, sed augent hereditatem: ideoque eorum quoque fructus praestabit. in bonae fidei autem possessore hi tantum ueniunt in restitutione quasi augmenta hereditatis, per quos locupletior factus est. Actiones si quas possessor nactus est, euicta hereditate restituere debet, ueluti si interdictum unde ui, aut quod precario concessit. contra 5 quoque si possessor cauerit damni infecti, cauendum est possessori. Ad officium iudicis pertinebunt et noxales actiones, ut, si paratus sit possessor noxae dedere serum qui damnum dederit in re hereditaria uel furtum fecerit, absoluantur, sicut fit in interdicto quod ui aut clam.

GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. Si quo tempore conueniebatur possessor hereditatis, pauciores res possidebat, deinde aliarum quoque rerum possessionem ad 10 sumpsit, eas quoque uictus restituere debebit, siue ante acceptum iudicium siue postea adquisierit possessionem. et si fideiussores, quos dederat, ad item non sufficient, iubere eum debebit proconsul ut idonee caueat. || ex diuerso quoque si pauciores postea possidentibus, quam initio possidebat, si modo id sine dolo eius acciderit, absolui debet quod ad eas res quas desiit possidere. Fructus computandos etiam earum rerum, quas defunctus 15 pignori accepit, Iulianus ait.

ULPIANUS libro sexagessimo septimo ad edictum. Si debitor hereditarius non ideo 19 nolit soluere, quod se dicat heredem, sed ideo quod neget aut dubitet, an hereditas pertineat ad eum qui petit hereditatem, non tenetur hereditatis petitione.

PAULUS libro secundo ad Plautium. Postquam legatum a te accepi, hereditatem peto. At ilicinus quibusdam placuisse ait non aliter mihi aduersus te dandum petitionem, quam si legatum redderem. uideamus tamen ne non aliter petitor hereditatis legatum restitnere debeat, quam ut ei caueatur, si contra eum de hereditate iudicatum fuerit, reddi ei legatum: cum sit iniquum eo casu possessorem hereditatis legatum, quod soluerit, retinere, et maxime si non per calumniam, sed per errorem hereditatem petierit aduersarius: 25 idque et Laelius probat. imperator autem Antoninus rescripsit ei; qui legatum ex testamento abstulisset, causa cognita hereditatis petitionem negandam esse, scilicet si manifesta calumnia sit.

LAUOLENUS libro primo ex Plautio. Cum is, qui legatum ex testamento percepit, hereditatem petit, si legatum quocumque modo redditum non sit, iudicis officio constinetur, ut uictori deducto eo quod accepit restituatur hereditas.

CELSUS libro quarto digestorum. Qui se liti optulit, cum rem non possideret, condemnatur, nisi si euidentissimis probationibus possit ostendere actorem ab initio litis scire eum non possidere: quippe isto modo non est deceptus et qui se hereditatis petitioni optulit ex doli clausula tenetur: aestimari scilicet oportebit, quanti eius interfuit non decipi. 35

MODESTINUS libro sexto differentiarum. Praedonis loco intellegendus est is, qui tacitam fidem interposuerit, ut non capienti restitueret hereditatem.

IDEM libro octauo responsorum. Lucius Titius cum in falsi testamenti propinqui accusatione non optimuerit, quaero, an de non iure facto nec signato testamento querella illi competere possit. respondit non ideo repellit ab intentione non iure facti testamenti, quod in falsi accusatione non optimuerit.

F[P(VLU)]: transponit l. 42. 43 V

2 suos non relinquere praedo fructus suos' facit F¹ 3 in bonae] in eorum quoque fructus bonae F² P³ V⁴ L⁵. 4 nactus] F¹, nactus F² PLU 5 pr'aecario F | consensit P⁶ 6 damni infecti] damnum facit P⁷ par- 7 partus P⁸ 8 re om. FL: τὸν βλάψαντα τὴν κλη- ponomian B (Anon.) | in om. PVL 10 alio- rum P⁹ | adsumpsit] PL¹⁰ U cum BS (Steph.): ἀλλων πραγμάτων νομική ἐπελάθετο, absumpsit F, aut sumpsit L¹¹ eas] eam P¹² L¹³ | de- debuit F¹⁴ | ante ceptum PVL¹⁵ 13 debebat F, debeant PVL¹⁶ U, debeat L¹⁷ 14 quod] quod

si P¹⁸ L¹⁹ 19 petitionem P²⁰ 20 accepi] cepi P 21 atilicinus P, atticlinius U 23 ca- ue'atur F²², caueat L | fuerat P²³ 24 ei] om. P²⁴, eum L²⁵, in V 25 non s'per F 26 laelius] elius PVLU | e'imperator F²⁷ 27 abstulisset F 29 plauicico P, plancio L 31 uictori²⁸ F 33 condemnatus P²⁹ L 34 quip- pe] actores quippe L³⁰, actor.. quippe P, actor quippe P³¹ VL³² U 38 septimo PV | in om. PL³³ U, inc. V³⁴ 40 intestacione P³⁵ L, inc. V³⁶ | testamenti³⁷ F²

- 48 LAUOLENUS libro tertio ex Cassio. In aestimationibus hereditatis ita uenit [B. 42, 1, 48 E] pretium uenditae hereditatis, ut id quoque accedat, quod plus fuit in hereditate, si ea negotiationis causa uenit: sin autem ex fideicommissi causa, nihil amplius quam quod bona fide accepit.
- 49 PAPINIANUS libro tertio quaestionum. Si bonae fidei possessor hereditatis [BS. 42, 1, 49 P] uelit cum debitoribus hereditariis aut qui res hereditarias occupauerint consistere, audietur, utique si periculum erit, ne inter moras actiones intercidant. petitor autem hereditatis citra metum exceptionis in rem agere poterit: quid enim si possessor hereditatis neglegat? quid si nihil iuris habere se sciatur?
- 50 IDEM libro sexto quaestionum. Hereditas etiam sine ullo corpore iuris intel- [B. 42, 1, 50 P] lectum habet. Si defuncto monumentum condicionis implendae gratia bonae fidei possessor fecerit, potest dici, quia uoluntas defuncti uel in hoc seruanda est, utique si probabilem modum faciendi monumenti sumptus, uel quantum testator iusserit, non excedat, eum, cui auferuntur hereditas, impensas ratione dolii exceptione¹ aut retentur aut actione negotiorum gestorum repetitur, ueluti hereditario negotio gesto: quamuis enim stricto iure nulla teneantur actione heredes ad monumentum faciendum, tamen principali uel pontificali auctoritate compelluntur ad obsequium supremae uoluntatis.
- 51 IDEM libro secundo responsorum. Heres furiosi substituto uel sequentis gra- [B. 42, 1, 51 P] dus cognato fructus medii temporis, quibus per curatorem furiosus locupletior factus uidetur, praestabit: exceptis uidelicet impensis, quae circa eandem substantiam tam necessariae quam utiliter factae sunt. sed et si quid circa furiosum necessarie fuerit expensum, et hoc excipiatur, nisi alia sufficiens substantia est furioso, ex qua sustentari potest. Fructuum post hereditatem petitam perceptorum usurae non praestantur: diuersa ratio est eorum, qui ante actionem hereditatis illatam percepti hereditatem auxerunt.
- 52 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Si possessor ex hereditate [B. 42, 1, 52 P] inhonestos habuerit quaestus, hos etiam restituere cogetur, ne honesta interpretatio non honesto quaestui lucrum² possessori faciat.
- 53 PAULUS libro decimo ad Sabinum. Non solum ad aes alienum hereditarium [B. 42, 1, 53 S] exsolendum necessaria alienatio possessori est, sed et si impensae necessariae in rem hereditariam factae sunt a possesso, uel si mora periturae deterioresue futurae erant.
- 54 IULIANUS libro sexto digestorum. Ei, qui partes hereditarias uel totam a fisco [B. 42, 1, 54 S] mercatus fuerit, non est iniquum dari actionem, per quam uniuersa bona persequatur, quemadmodum ei, cui ex Trebelliano senatus consulto hereditas restituta est, petitio hereditatis datur. Heres debitoris id quod defunctus pignori dederat quin hereditatem petendo consequi possit, dubium non est. Cum praedia urbana et rustica negligentia possessorum peiora sint facta, ueluti quia uineae pomaria horti extra consuetudinem patria familias defuncti culta sunt: litis aestimationem earum rerum, quanto peiores sint factae, possessores pati debent.
- 55 IDEM libro sexagesimo digestorum. Euicta hereditate bonae fidei possessor [B. 42, 1, 55 S] quod lege Aquilia exegisset non simplum, sed duplum restituet: lucrum enim ex eo, quod propter hereditatem acceperit, facere non debet.
- 56 AFRICANUS libro quarto quaestionum. Cum hereditas petita sit, eos fructus, [B. 42, 1, 56 S] quos possessor percepit, omnimodo restituendos, eti petitor eos percepturus non fuerat. F[P(VLU)]

¹ exceptionis (Cuiac.)? ² lucrum] locum?

2 id] hic P°VL^a 6 andienter P^a 8 metum] impedimentum PVLU 14 ratione dolii exceptione] BS (Steph.): δύναται διὰ τὸ τοῦ λόγου παραγράφης παρακατέχειν 16 teneatur PU | heres PVU 20 quae] quo Fⁱ 22 expiatur F(em. f) 24 illa quant'ē am Fⁱ | auxerint PVLU 26 nec P°VL^a 29 et om.

PVLU^a 32 persequantur P°V 36 sunt PV | quia uineae] quineae L, quod uineae (uineta U) PVU 37 cultura sunt L^a, culturata sunt P, culti.. sunt V | sunt factae L, factae sunt PV 43 possessor espati' ex u. 37 F | percepit] (non procepit) Fⁱ, praecepit Fⁱ, accepit PVLU: ἐλασθε B | fuerit PLU, inc. V^a

NERATTUS libro septimo membranarum. Cum idem eandem hereditatem ad- [B. 42, 1, 57] *Sf*
uersus duos defendit et secundum alterum ex his iudicatum est, quaeri solet, utrum per-
inde ei hereditatem restitui oporteat, atque oporteret, si aduersus alium defensa non esset:
ut scilicet si mox et secundum alium fuerit iudicatum, absoluatur is cum quo actum est,
quia neque possideat neque dolo malo fecerit, quo minus possideret quod iudicio reuictus¹ *5*
restituerit: an quia possit et secundum alium iudicari, non aliter restituere debeat quam
si cautum ei fuerit, quod aduersus alium eandem hereditatem defendit. sed melius est of-
ficio iudicis cautione uel satisdatione uicto mederi, cum et res salua sit² ei, qui in execu-
tione tardior uenit aduersus priorem uictorem.

SCAEUOLA libro tertio digestorum. Filius a patre emancipatus secundum [B. 42, 1, 58] *A*
condicionem testamenti matris adiit hereditatem, quam pater, antequam filium emanciparet,
possedit fructusque ex ea possedit³, sed erogationem in honorem filii cum esset senator
fecit ex ea. quae situm est, cum paratus sit pater restituere hereditatem habita ratione eo-
rum quae in eum erogauit, an filius nihilo minus persuerans petere hereditatem doli mali
exceptione summoueri possit. respondi, et si non exciperetur, satis per officium iudicis *15*
consuli.

III.

f. 111

R SI PARS HEREDITATIS PETATUR R

ESP

ULPLANUS libro quinto⁴ ad edictum. Post actionem, quam proposuit praetor [B. 42, 2, 1] *E*
ei qui ad se solum hereditatem pertinere contendit, consequens fuit et ei proponere qui *20*
partem hereditatis petit. Qui hereditatem uel partem hereditatis petit, is non ex eo metitur
quod possessor occupauit, sed ex suo iure: et ideo siue ex asse heres sit, totam heredi-
tatem nindicabit, licet tu unam rem possideas, siue ex parte, partem, licet tu totam here-
ditatem possideas. Quin immo si duo possideant hereditatem et duo sint, qui ad se partes
pertinere dicant, non singuli a singulis petere contenti esse debent, puta primus a primo *25*
uel secundus a secundo, sed ambo a primo et ambo a secundo: neque enim alter primi,
alter secundi partem possidet, sed ambo utriusque pro herede. et si possessor et petitor
possideant hereditatem, cum unusquisque eorum partem dimidiata sibi adserat,
inuicem petere debebunt, ut partes rerum consequantur: aut si controuersiam sibi non fa-
ciunt hereditatis, familiae herciscundae experiri eos oportebit. Si ego ex parte me dicam *30*
heredem, coheres autem meus possideat hereditatem cum extraneo, cum non plus coheres
haberet sua parte, utrum a solo extraneo an uero et a coherede deberem petere heredi-
tam, quaeritur. et Pegasus fertur existimasse a solo extraneo me petere debere eumque
restituturum quidquid possidet, et fortassis hoc officio iudicis debeat fieri: ceterum ratio
facit, ut a duobus petam hereditatem, hoc est et a coherede meo, et ille quoque dirigat *35*
actionem aduersus exterum possessorem: sed Pegasi sententia utilior est. Item si, cum me
ex parte dimidia heredem dicerem, trientem hereditatis possidem, deinde residuum sex-
tantem uelim persequi, qualiter agam uideamus. et Labeo scribit utique partem dimidiata
F[P(VLU)]

¹ reuictus] *firmant* BS (Steph.): ἡττηθείς δύτῳ τῷ πράγματι, τουτέστιν οὐ κατὰ σύμπαιγνιαν: ² uictus (P⁴ al.)? ³ sit] *firmant* B: sit ita? ³ possedit] percepit (u. i.) ⁴ decimo ins. (Hal.)

1 nerattus] Ἐρμογένος B | membrarum *P^a*
3 oporteat] *FVU*, oportet *PL* 5 possidet
n. d. m. fecit *PV*, possidet n. d. m. facit *U*
6 restitueret *P* 8 uel satisdatione:... in
executione *om. F¹* | in *om. P^a* 9 ueniat
PVLU 12 fructusque ex ea possedit] *F*,
fructusque ex ea percepit *PVL¹U*, *om. L^a*:
ο πατήρ ... κατέσχε τὴν τῆς τελευτικῆς κλη-
ρονομίαν καὶ ἔλαβε καρποὺς ἐπ τῶν κληρο-
νομιῶν πραγμάτων BS (Steph.), νεμιθείς τὴν
κληρονομίαν καὶ καρποὺς λαβὼν B (Anon.) |

sed et erogacionem *P^a*, sed et erog. *V*, si er-
rogacionem *L^a* | honore *PL¹U*, honore *L^a*
13 ex ea] et *PVLU* 15 exceptionem^m *F²*
18 pars] *präs P* 21 qui her. u. p. h. petit
om. PLU, *inc. V^a* | *is*] ius *PVL¹U*, *om. L^a*
23 uindicavit *F* 28 adserat] *F¹PL¹U*, ad-
serant *F²*, adserit *L^a* 34 restituirum *P* |
quidquid^d *F²* 35 illi *P^aL^a* 36 exterum] ex-
traneum *PL¹U* 38 utique] *P⁴L⁴U*, utrique
FL^a, *inc. P^a*

me petere debere a singulis: sic fieri ut a singulis sextantem consequar, et habebo bessem: quod uerum puto: sed ipse tenebor ad restitutionem sextantis ex triente quem possidebam. et ideo officio iudicis inuicem compensatio erit admittenda eius quod possideo, si forte co- 5 heredes sint a quibus hereditatem peto. Interdum praetor incertae partis hereditatis petitionem indulget idoneis causis internuentibus: ut puta est defuncti fratris filius, sunt et 5 uxores defunctorum fratum praegnates: quam partem fratris filius hereditatis uindicit incertum est, quia quot edantur fratum defuncti¹ filii incertum est. aequissimum igitur est incertae partis uindicationem ei concedi. non audenter itaque dicetur, ubicumque merito quis incertus est quam partem uindicet, debero ei incertae partis uindicationem concedi. *

2 GARUS libro sexto ad edictum prouinciale. Si ex pluribus, ad quos eadem he- [B.42, 2, 2] E reditas pertinet, quidam adierint, quidam adhuc deliberent: eos qui adierint, si petant hereditatem, non maiorem partem petere debere, quam habituri essent ceteris adeuntibus: nec eis proderit, si ceteri non adierint. non adeuntibus autem ceteris poterunt tunc partes eorum petere, si modo ad eos pertinerent.

3 PAULUS libro septimo decimo ad Plautium. Antiqui libero uenti [E. 42, 2, 8. Ep. 4, 4. 11] E ita prospexerunt, ut in tempus nascendi omnia ei iura integra reseruerant: sicut apparuit in iure hereditatium, in quibus qui post eum gradum sunt adgnationis, quo est id quod in utero est, non admittuntur, dum incertum est, an nasci possit. ubi autem eodem gradu sunt ceteri quo et uenter, tunc quae § portio in suspenso esse debeat, quaesierunt ideo, f. 11 quia non poterant scire quot nasci possunt: ideo nam² multa de huiusmodi re tam uaria et incredibilia creduntur³, ut fabulis adnumerentur. nam traditum est et quattuor pariter puellas a matre familias natas esse: alioquin tradidere non leues auctores quinquies quaternos⁴ enixam Peloponensi, multas Aegypti uno utero septenos. sed et tregeminos senatores cinctos uidimus⁵ Horatios. sed et Laelius scribit se uidisse in [Pov. p. 24. 25. Ep. 4, 11] E Palatio mulierem liberam, quae ab Alexandria perducta est, ut Hadriano ostenderetur, cum 25 quinque liberis, ex quibus quattuor eodem tempore enixa, inquit, dicebatur, quintum post diem quadragensimum. quid est ergo? prudentissime iuris auctores medietatem quan- [Ep.] dam secuti sunt, ut quod fieri non rarum⁶ admodum potest, intuerentur, id est quia fieri poterat, ut tregemini nascerentur, quartam partem superstitti filio adsignauerint: τὸ [D. 1, 8, 6] γέρ ἀπατᾷ δικ, ut ait Theophrastus, παραβαινοῦσιν οἱ νομοθέται. ideoque et si [D. Pov.] 20 unum paritura sit, non ex parte dimidia, sed ex quarta interim heres erit:

4 ULPIANUS libro quinto decimo ad edictum. et si pauciores fuerint nati, resi- [B.42, 2, 4] E* duum ei pro rata ad crescere, si plures quam tres, decrescere de ea parte ex qua heres factus est.

F[P(VLU)]

¹ defunctorum? (u. i.) ² ideo del. (Brencl.) aut scr. possunt inde: nam? ³ traduntur (dett.) uel feruntur (Bynkershoek)? ⁴ quinquies quaternos quinos quater (Fabrot.). Cf. Plinius h. n. 7, 3, 33: tergeminos nasci certum est Horatiorum Curiatiorumque exemplo ... proxime supremis diu Augusti Fausta quaedam e plebe Ostiae duos mares, totidem feminas enixa ... reperitur et in Peloponneso quinos quater enixa ... et in Aegypto septenos uno utero simul gigni auctor est Trogus ⁵ uidemus (Brencl.)? ⁶ raro (dett.)?

1 sic fieri ut a singulis bis F^o 6 pregnantes P^o, praegnantes L^o 7 defunctorum PV^o L^oU contra FL^o et BS (Steph.): κυοφορογένεων ἔτι τῷ παῖδων τῷ ἀλλον ἀδελφῶν τούτῳ τελεγήναστος, *quamquam postea sic est*: ἀλλον τῷ πόσοι τεχθίσανται παῖδες τῷ προτελεγήναστον ἀδελφῷ | igitur est] igitur L^o est igitur PVU^o 8 audentur P^o, audent L^o, audacter U^o, inc. U^o | dicitur F^o: εἴποι τις ἄν BS (Steph.) 14 poterunt et tunc P^o, poterit tunc U^o 15 libero's F^o 17 hereditatum PL^o, hereditario U^o | gradus P^o | id quod] is qui PVL^oU^o 19 ceteri quo] ceteri quo autem eodem gradu sunt ceteri quo' F^o, ceteri quoq. L^o 20 poterunt P^o | tam om. PVL^oU^o 22 l'aenues F^o | quin-

ques F^oV^o, quinque P^oL^o 23 exnixa P^o | peloponensi] FV^o, peloponensis P^o, peloponensi L^o, peloponensem P^o, penelope sic V^o, peloponensis U, pelopen L^o | tregeminos PVL^o 24 laelius] FP^oL^o, τὸν αἰσιον Pov., aelius uel elius P^oVL^o | uidisse bis P^o 25 placio P^oL^o | lib. mul. PL | perdocta F^o 27 quid est] quidem PVL^o 29 poterant P^o | tregemini PL^o, tregemina V^o | τὸ γέρ ... νομοθέται] tota panash dicunt aut theopartus ciapaba in yo cino innouo e et P^o, tota panazh dicunt aut theosforastus napabainoiciuio moueo et V^o, tota panazh dict aut theopartus ciapabainyocinoinnouo L^o, tota pena et hoc dicunt ait therophas tuscia paba irocino in nouo e U

- 5 PAULUS libro septimo decimo ad Plautium. Illud sciendum est, si mulier [B.42, 2, 5] *Ef*
praegnans non sit, existimetur autem praegnans esse, interim filium heredem esse ex asse,
1 quamquam ignoret se ex asse heredem esse. Idem est in extraneo, si ex certa portione
heres institutus sit, ex reliqua postumi. quod si forte ita institutio facta est: 'quotcumque
'mihi nati erunt et Lucius Titius pro uirilibus portionibus heredes mihi sunt', habebit haec
situationem, numquid adire non possit, atque qui in testamento portionem suam nescit. sed
utilius est posse eum adire qui nescit portionem, si cetera, quae oportet eum scire, non
ignoret.
- 6 ULPIANUS libro sexto opinionum. Sorori, quam coheredem fratribus quattuor [B.42, 2, 6] *S*
in bonis matris esse placuit, quinta portio pro portionibus¹ quae ad eos pertinuit cedet, ita
ut singuli in quarta, quam antehac habere credebantur, non amplius ei quintam conferant.
1 Sumptus, qui propter onera totius hereditatis iusti² fiunt, ei, qui patroni iure portionem
euicerit, pro rata computentur.
- 7 IULIANUS libro octavo digestorum. Non possumus consequi per hereditatis [B.42, 2, 7] *S*
petitionem id quod familiae ericundiae indicio consequimur, ut a communione discedamus,
cum ad officium iudicis nihil amplius pertineat, quam ut partem hereditatis pro indiuiso
restitu mihi iubeat.
- 8 IDEM libro quadragensimo octavo digestorum. Permittendum erit possessori [B.42, 2, 8] *S*
hereditatis partem quidem hereditatis defendere, parte uero cedere, nec enim prohibet ali-
quem totam hereditatem possidere et³ partem scire dimidiad ad se pertinere, de altera⁴
parte controversiam non facere.
- 9 PAULUS libro tertio epitomarum Alfeni digestorum. Cum multi heredes insti- [B.42, 2, 9] *Sf*
tuti essent, ex his unus in Asia erat: eius procurator uenditionem fecit et pecuniam pro
parte eius abstulerat: postea apparuerit⁴ eum qui in Asia erat antea decesse instituto
ex parte dimidia herede procuratore suo et ex parte alio. quae situm est, quemadmodum⁵
pecunia ex hereditate petenda esset. responsum est ab eo, qui procurator eius fuisset, to-
tam hereditatem⁶, quia ex hereditate ea pecunia fuisset quae ad procuratorem ex uenditione
peruenisset, petere eos oportere: et nihilo minus partem dimidiad hereditatis a coheredibus
eius. ita fore, siue omnis ea pecunia || penes eum qui procurator fuisset resideret, ut omnem f. 112
per judicem ab eodem recuperarent, siue is partem dimidiad coheredi suo reddidisset, ipsum⁷
ex dimidia parte et ex dimidiis coheredes eius condemnarent.
- 10 PAPINIANUS libro sexto quaestionum. Cum heredis ex parte instituti filius, [B.42, 2, 10] *P*
qui patrem suum ignorabat uiuo testatore decesse, partem hereditatis nomine patris ut
absentis administrauerit et pecunias distractis rebus acceperit, hereditas ab eo peti non
potest, quia neque pro herede neque pro possessore pretia possidet, sed ut filius patris⁸
negotium curauit. negotiorum autem gestorum actio ceteris coheredibus, ad quos portio
defuncti pertinet, dabitur. illud enim utique non est metuendum, ne etiam patris, a quo
F[P(VLU)]
-
- ¹ portione? ² iuste? (u. i.) ³ firmant *B* (u. i.): et del. ⁴ apparuit (dett.)?
⁵ firmant *B*, sed uidentur ab interpolatore proficiisci ea quae intra parentheses posui: totam
(hereditatem), quia ex hereditate ea pecunia (fuisset quae) ad procuratorem ex uenditione per-
uenisset, petere eos oportere et nihilo minus partem dimidiad (hereditatis) a coheredibus eius
- 2 p'rægnans *F*² | esse her. *PLU* 3 est gestorum *L* 19 defendere] defendere here-
om. *PV* 4 postumi post *F* 5 sunpto *PVLU* 6 adiret *P^aL^a* 7 si om. *P^a* 10 cadet *P^a* 11 singulia *P^aL^a* | quartam *PVLU* | ante 12 totius] pocius *P^aV^aL^a* |
hanc *P^aVLU*³ | non amplius ei quintam con- 13 hereditatem *P* | defendere here-
ferant] ἀλλὰ πέμπτον μέρος τῇ ἀδελφῇ συνει- 14 hereditate *P* | partem uero *fPVLU* | nec enim
ἀγόγιν *B* (*Anon.*) 12 totius] pocius *P^aV^aL^a* | 15 hereditate *P* | nec enim *P* | partem uero *fPVLU* | nec enim
iuste] fortasse iuste: τὰ ΔΑΠΑΝΗΜΑΤΑ . . . δεον- 16 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
τῶς γενόμενα *BS* (*Steph.*), τὰ . . . δικαίως δα- 17 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
πανθέντα *B* (*Anon.*) 15 hericundiae f 18 quadrageⁿsimo octauo quadragesimo di- 19 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
pertinet *PVLU* 18 quadrageⁿsimo octauo quadragesimo di- 20 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
gestorum *P*, octauo quadragesimo uiii di- 21 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
gestorum *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
f 22 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
23 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
24 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
25 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
26 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
27 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
28 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
29 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
30 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
31 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
32 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
33 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
34 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
35 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
36 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |
37 hereditate *P* | distractis rebus⁴ *F* | distractis rebus⁴ *F* |

forte exheredatus est, teneatur heredibus, quasi negotia hereditaria gesserit, cum id quod administravit non fuerit paterna hereditatis. nam etsi negotiorum gestorum actio sit ei, cuius nomine perceptum est: ei cuius nomine *perceptum est*¹ *perceptum alieno nomine* restitui aequum est. sed in proposito neque patris negotia fuerunt, qui esse desierat, neque paterna successionis, quae fuerunt alterius hereditatis. quod si filius iste patri suo heres extitit et mouet controuersiam, quod pater eius, postquam heres extitit, mortem obierit, ille tractatus incurrit, an ipse sibi causam possessionis mutare uideatur. quoniam tamen qui negotia hereditaria gessit et debitor esse coepit, postea faciens controuersiam hereditatis ut iuris possessor conuenitur, idem etiam in hoc filio respondendum erit.

V.

R DE POSSESSORIA HEREDITATIS PETITIONE R

- 1 UPIANUS libro quinto decimo ad edictum. Ordinarium fuit post ciuiles [B. 42, 2, 11] E actiones heredibus propositas rationem habere praetorem etiam eorum quos ipse uelut heredes facit, hoc est eorum quibus bonorum possessio data est. [14]
- 2 GAIUS libro sexto ad edictum prouinciale. Per quam hereditatis petitionem [B. 42, 2, 11] E tantundem consequitur bonorum possessor, quantum superioribus ciuilibus actionibus heres consequi potest.

VI.

R DE FIDEICOMMISSARIA HEREDITATIS PETITIONE R

- 1 UPIANUS libro sexto decimo ad edictum. Ex ordine occurrit actio quae pro- [B. 42, 2, 12] E ponitur his, quibus restituta est hereditas. nam quisquis suscepit restitutam hereditatem ex 21 senatus consulto, ex quo actiones transeunt, fideicommissaria hereditatis petitione uti poterit.
- 2 PAULUS libro uicensimo ad edictum. Quae actio eadem recipit, quae heredi- [B. 42, 2, 13] E tatis petitio ciuilis. [24]
- 3 UPIANUS libro sexto decimo ad edictum. Nec interest, mihi quis rogatus [B. 42, 2, 14] E fuerit restituere an ei cui heres extitit. sed et si bonorum possessor sim eius cui fideicommissaria hereditas relicta est uel alius successor, per hanc actionem experiri poterim.
- 1 2 Hanc actionem sciendum est aduersus eum, qui restituit hereditatem, non competere. Hae autem actiones mihi dantur, quae heredi et in heredem competit.

F[P(VLU)]

¹ ei cuius nomen perceptum est (u. i.) uidetur bis positum esse errore et expulisse talia fere: ei cuius ea res est uel, quod proposuit Keller in commentatione de loco Plinii n. h. 14, 4 p. 9, ei cuius negotium est

3 perceptum est ei cuius nomine perceptum est perceptum alieno nomine] sic suppleui secundum BS (Steph.): καν τά μάλιστα γάρ ἡ ονειρόγραμτον γεστορούμ ἐκείνω δίδοται, οὕτινος τῷ ὀνόματι ἀπήτηθι τὸ χρέος, [ένθα δηλονότι πρὸ τῆς ἀληθείας ἀγύτω ἐπωφείλετο τὸ ἀπαιτηθὲν ἡ ράτοναβίτεγκεν], ὅμως ἔνταγμα τὸ ἀλείνονομα ληφθέν [τούτεστι τὸ ἀπήτηθεν ὀνόματι τῆς κληρονομίας] δίκαιον ἐστίν ἐκείνῳ ἀποκαθίστασθαι, οὐ ὀνόματι ἀπήτηθι· [ἀπήτηθεν ὀνόματι τῶν κληρονόμων κληρονόμος δὲ οὐκ ἐστὶ Τίτιος ὁ τοῦ κομισαμένου πατέρος], ubi interpretatio secundum solitum eius morem sunt ea quae intra parentheses posui: *Anonymous autem ea de quibus agimus uerba omisi:* ei kai τὰ μάλιστα γάρ ὁ ἀπαιτήσας ὀνόματι μού χρέος ὑπόκειται moi τῇ τῆς διοικήσεως λογοθεσίᾳ, ὅμως ἔνταγμα οὔτε τοῦ πατρός οὔτε τῆς κληρονομιας ἀγύτῳ διοίκησιν ἐπράζα: perceptum

est ei cuius nomine om. rel. F (in mg. ὃ), omnia om. P^oV^oL^o, debitum exactum est hoc (id L, hic U) tamen quod alieno nomine perceptum est pro his ins. P^oV^oL^oU | restitui] F^oP^oL^oU, rerituit. (sic) F^o, perstitui P^oV^oL^o 4 fuerint P^o, fuerit U, inc. L^o 5 fuerat P^oV^o, fuerit LU, fuerant P^o | si del. F^o 6 moueat PVLU 7 uidetur PVLU 9 conueniatur PVLU 13 quo's F^o 16 superius P^oV^o 21 suscep'erit F^o 25 nec] hec P^o 26 an 'ei' heres cui extitit sed et si F^o, an ei cui heres extitis et si F^o et sic, sed extitit set, U, an ei et si P^oV^oL^o, an ei cui heres extitit set et si P^oL^o, an ei heres cui existi set et si V^o: ἀλιάφορον εἴτε ἔμοι τις ἐκελεύσθι ἀποκαταστῆσαι ἡ φτίνη γέροντα κληρονόμος B (Anon.) | sim eius] si meuius PV, sim huius L^o 28 hanc act. om. P^oV^o, hanc om. L^o | haec autem] cum et P^o, om. L^o